

ESTAT DEL MEDI AMBIENT a les Illes Balears

Informe complet 2016- 2019

Capítol 15. Educació i informació ambiental

EQUIP REDACTOR
GABINET d'ANÀLISI AMBIENTAL I TERRITORIAL

Martín Llobera O'Brien, *biòleg*
Francisca Balle Llabrés, *ambientòloga*
Alejandro Pilares García, *geògraf*
Margalida Mestre Morey, *geògrafa*
Aina Soler Crespí, *arquitecta*

Març 2023

Gabinet d'Anàlisi Ambiental i Territorial GAAT
C/ Pere Dezcallar i Net, 13, 3r-8a
07003 Palma
Tel. 971227791
Mòb. 636 500 972
empresa@gaat.es www.gaat.es

G CONSELLERIA
O MEDI AMBIENT
I I TERRITORI
B DIRECCIÓ GENERAL
RESIDUS I EDUCACIÓ
AMBIENTAL

Conselleria de Medi Ambient i Territori
Direcció General de Residus i Educació Ambiental
Servei de Qualitat Ambiental i Educació Ambiental
Gremi de Corredors, 10, polígon de Son Rossinyol
07009 Palma
Tel. 971176683

CAPÍTOL 15. EDUCACIÓ I INFORMACIÓ AMBIENTAL

ÍNDEX

1.	INTRODUCCIÓ	1
2.	EDUCACIÓ AMBIENTAL	1
2.1.	INSTITUCIONS I CAMPANYES	2
2.2.	NORMATIVA	29
2.3.	INFORMACIÓ AMBIENTAL	30
3.	INVESTIGACIÓ EN MEDI AMBIENT	34
3.1.	ENTITATS FINANÇADORES	34
3.2.	ENTITATS D'INVESTIGACIÓ	37

ÍNDEX DE TAULES

Taula 1. Centres i activitats d'educació ambiental a les Illes Balears (SEAQA)	3
Taula 2. Centres i activitats d'educació ambiental a Mallorca.	5
Taula 3. Activitats i participants de la Xarxa Forestal per illes.	11
Taula 4. Instal·lacions de la Conselleria de Medi Ambient i Educació.	16
Taula 5. Instal·lacions del Consell de Mallorca a Sa Dragonera.	22
Taula 6. Principals associacions de difusió en medi ambient.	28

1. INTRODUCCIÓ

Aquest capítol fa un repàs a les principals activitats d'educació ambiental, informació ambiental i recerca en medi ambient entre els anys 2016 i 2019. Quasi totes les administracions públiques i nombroses organitzacions privades fan activitats en aquests camps, especialment en relació a l'educació ambiental.

Els límits entre la informació i l'educació ambiental, les campanyes i l'educació ambiental, de vegades són difícils de precisar.

Així mateix, els límits són difusos quant a la seva realització: l'execució d'una activitat correspon a una entitat, mentre el patrocini o coorganització a unes altres. Això dificulta l'assignació a una entitat o una altra. Cal aprofundir en l'activitat concreta per tal de determinar tots els protagonistes.

Totes les activitats esmentades en aquest capítol són activitats de **resposta**, dins l'esquema que s'ha fet servir en aquest informe de l'estat del medi ambient de les Illes Balears: estat-pressió-resposta. Al cap i a la fi, totes aquestes activitats tenen l'objectiu, no necessàriament únic, de conèixer i minvar la pressió sobre el medi ambient.

Cal precisar que la informació ha estat recopilada al 2021. S'ha procurat incloure només activitats i materials fins al 2019, però sovint és impossible determinar si una activitat actual també es feia al 2019. En cas de dubte s'ha optat per oferir la informació, tot i que, potser, sigui posterior al 2019.

2. EDUCACIÓ AMBIENTAL

L'educació ambiental es pot definir com "(...) un procés permanent en el qual els individus i les comunitats adquireixen consciència del seu medi i aprenen els coneixements, els valors, les habilitats, l'experiència i també la determinació que els capaciti per a actuar, individual i col·lectivament, en la resolució dels problemes ambientals presents i futurs"¹.

Aquest capítol tracta de temes ambientals, no de patrimoni cultural, tot i que, de vegades, queda inclòs a l'educació ambiental.

Els objectius de la majoria de campanyes i programes d'educació ambiental són, principalment, els següents:

- Actuar com una eina incentivadora d'un nou model de societat basat en la sostenibilitat. Un dels eixos d'aquesta societat hauria de ser una ètica ambiental que promogui la protecció del medi des de l'equitat i la solidaritat.
- Millorar el coneixement de la ciutadania dels processos ambientals i de les seves relacions amb els factors socials, econòmics i culturals, a nivell local o global.
- Afavorir la capacitat crítica, analítica i resolutiva de la ciutadania en front dels problemes ambientals.

En aquest procés es fa imprescindible treballar a tots els nivells (local, autonòmic, estatal) i afavorir els processos d'associacionisme per tal de crear un ambient de solidaritat i equip que serveixi per impulsar una diversitat d'iniciatives. És fonamental treballar en el camp de la docència, a tots els nivells d'ensenyament; empreses, mitjans de comunicació i sindicats també s'hi haurien d'implicar².

En el següent apartat es fa un repàs de les principals activitats i eines gestionades per l'administració pública, les principals associacions i altres entitats que col·laboren amb

¹ Congrés Internacional d'Educació i Formació sobre Medi Ambient. Moscó, 1987; extret del Llibre Blanc de l'Educació Ambiental

² Llibre Blanc de l'Educació Ambiental.

https://www.miteco.gob.es/es/ceneam/recursos/documentos/libro_blanco.aspx

l'administració o donen suport econòmic per al desenvolupament del coneixement ambiental a les Balears. Les activitats s'ordenen per entitats organitzadores. Se detallen instal·lacions, publicacions, campanyes, etc., dutes a terme entre els anys 2016 i 2019. Finalment hi ha un apartat de normativa.

2.1. INSTITUCIONS I CAMPANYES

2.1.1. MINISTERI DE MEDI AMBIENT

El Ministeri competent en medi ambient dedica la major part dels seus esforços en l'àmbit de l'educació ambiental a les illes, al Parc Nacional de Cabrera, que ha gestionat directament fins l'any 2009. Ha realitzat exposicions, itineraris, presentacions audiovisuals i editat bibliografia i material divers sobre el parc nacional. Les activitats estan adreçades a centres educatius de primària i secundària, així com altres col·lectius socials i població de l'àrea d'influència del parc. Cal destacar la inauguració en la Colònia de Sant Jordi, el juliol de 2008, del Centre d'Interpretació del Parc Nacional Marítim-Terrestre de l'Arxipèlag de Cabrera, que dona a conèixer els valors ambientals i culturals de l'arxipèlag. Conté 17 aquaris dels diferents ambients aquàtics marins i també mostra aspectes dels hàbitats terrestres de l'àmbit del parc. No s'ha mantingut obert al públic durant tots els anys d'ençà de la inauguració. Al 2009 totes les competències passaren a la comunitat autònoma i, per tant, les activitats educatives passeren a ser responsabilitat de la comunitat autònoma.

2.1.2. CONSELLERIES COMPETENTS EN MEDI AMBIENT I D'EDUCACIÓ

El Govern de les Illes Balears dedica molts d'esforços a realitzar activitats d'educació ambiental. És competent en pràcticament tots els vectors ambientals, llevat de la gestió dels residus no perillosos; controla moltes de les finques públiques i espais protegits; també té competències en la gestió dels recursos marins i en un llarg seguit d'altres temes directa o indirectament relacionats amb el medi ambient. Per a cada un d'aquests temes, a més del control i la gestió, es realitzen activitats d'educació ambiental. Les conselleries que fan més feina en educació ambiental són les següents:

Conselleria competent en medi ambient (actual Conselleria de Medi Ambient i Territori). Molts dels serveis i empreses públiques realitzen activitats de difusió i educació ambiental.

El **Servei d'Educació Ambiental** es dedica específicament a aquesta tasca i desenvolupa accions de sensibilització, conscienciació i formació ambiental de tots els sectors de la societat. A més, impulsa la participació ciutadana en la prevenció dels problemes ambientals. Les activitats s'organitzen per illes i es concentren en centres educatius, centres d'educació ambiental, camps d'aprenentatge, xerrades, visites específiques, etc. Les activitats ofertes poden canviar any rere any.

La conselleria ofereix xerrades tècniques relatives a les tasques que es duen a terme des de l'administració i de sensibilització sobre els problemes ambientals de les Illes, i que apareixen recollides en la Guia de recursos i activitats d'educació ambiental. Moltes de les xerrades es fan a totes les illes. Alguns exemples:

- La feina dels Agents de Medi Ambient
- Les espècies protegides a les Illes Balears. Els endemismes
- Els espais naturals protegits de les Illes Balears
- La sanitat forestal
- Els residus
- Contaminació atmosfèrica
- Canvi climàtic
- L'Estat del Medi Ambient de les Illes Balears
- Fent Xarxa
- Sostenibilitat i benefici ambiental del transport públic

Altres activitats i materials oferts per la conselleria, són fruit de la col·laboració amb altres entitats (Institut Oceanogràfic, COFIB), com són ara:

- Animals i plantes de muntanya
- Historia natural de la Serra de Tramuntana
- Taller de conquilles
- La xilocapsa
- Visita al COFIB
- Indicis de fauna. Taller ambiental
- Darwin i les illes
- La biodiversitat a les Illes Balears
- El quaternari i el canvi climàtic

La majoria d'activitats estan lligades sempre a localitzacions concretes, siguin **Centres d'Educació Ambiental**, **Camps d'Aprenentatge** (de la Conselleria competent en Educació) o **Espais Naturals Protegits**. A continuació s'esmenten els centres i activitats principals d'educació ambiental organitzats, per illes, del Servei d'Educació Ambiental i Qualitat Ambiental (SEAQA).

SERVEI D'EDUCACIÓ AMBIENTAL I QUALITAT AMBIENTAL	2016	2017	2018	2019
AULA DE LA MAR				
Aula de la Mar (alumnes)	2.738	2132	2735	2535
Aula de la Mar (acompanyants)	233	170	224	241
CREAib (Centre de recursos d'educació ambiental)	992	905	591	
Exposicions sala 1	638	453	35	68
Exposicions sala 2	584	458	129	
Jornades de portes obertes	104			
Altres esdeveniments	1.241	402	108	188
Informació vigilants de seguretat	236	52		
Altres	135	108	107	525
Total visitants	6.901	4.680	3.929	3.557
CENTRE ES AMUNTS				
Visites públic en general	277	853	828	632
Centres educatiu	270	854	1825	1125
Total visitants	547	1707	2653	1757
CENTRES ECOAMBIENTALS	195	123	149	143
ASSISTENTS ACTIVITATS	8121	12571	15700	15605
ASSISTENTS XERRADES PROFESSIONALS	1344	2520	1491	1774

Taula 1. Centres i activitats d'educació ambiental a les Illes Balears (SEAQA)

MALLORCA

Conselleria de Medi Ambient i Territori	SERVEI D'EDUCACIÓ AMBIENTAL	AULA DE LA MAR (Sa Petrolera) ACTIVITATS D'AULA
Conselleria de Medi Ambient i Territori	ESPAIS NATURALS PROTEGITS	PARC NATURAL DE S'ALBUFERA RESERVA NATURAL DE S'ALBUFERETA PARC NATURAL DE LA PENÍNSULA DE LLEVANT PARC NATURAL DE MONDRAGÓ PARATGE NATURAL DE LA SERRA DE TRAMUNTANA PARC NACIONAL MT. DE L'ARXIPÈLAG DE CABRERA FINCA PÚBLICA DE SON REAL
Conselleria de Medi Ambient i Territori	XARXA FORESTAL	Xerrades Forestals Tallers forestals Reforestacions i Jardins Forestals Visites Forestals i M. Extinció Visites al CEFOR Voluntariat
Conselleria de Medi Ambient i Territori	COFIB	Visita CRFS COFIB Visita online al CRFS COFIB Taller ambiental. Indicis de fauna Taller d'espècies exòtiques invasores i la seva problemàtica Taller retornant a la natura
Govern de les Illes Balears	XERRADES AMBIENTALS TÈCNIQUES de diferents conselleries	<u>XERRADES</u> Agent de Medi Ambient, Espècies, Sanitat Forestal, PIA, Secció d'atmosfera, Consorci transports. Altres
Conselleria d'Agricultura, Pesca i Alimentació	SEMILLA	Sembra varietats locals De la mar a la taula Conèixer els productors Producte local
Conselleria d'Educació, Universitat i Recerca	CAMPS D'APRENENTATGE	Sa Cala (Eivissa) Orient (Mallorca) Son Ferriol (Mallorca) Formentera Es Pinaret (Menorca) Es Palmer (Mallorca) Far de Cavalleria (Menorca) Binifaldó (Mallorca)
Consell de Mallorca	EDUCACIÓ AMBIENTAL	Els oficis de la Serra: finca pública de Son Amer Coneguem el Parc Natural de sa Dragonera Els mestres d'aixa i les barques de Mallorca El celler de Can Sabater Navegam amb la Balear Els oficis de la Serra: finca pública de Galatzó La casa de neu de Son Macip Els gegants del vent: el molí de Son Gornals L'oli i la tafona: finca pública de Galatzó L'oli i la tafona: tafona de Can Xoroi Can Garra Seca: construccions tradicionals i paisatge rural Raixa: l'aigua i la Serra Activitats d'aula i mixtes Què feim amb els residus? Reciclam l'oli de cuina El malbaratament alimentari: amb el menjar no s'hi juga Actuem per aturar el canvi climàtic La contaminació: el plàstic a la Mediterrània

Altres	AGÈNCIA ESTATAL DE METEOROLOGIA	Visita a la Delegació Territorial de l'AEMET a les Illes Balears
	INSTITUT MEDITERRANI D'ESTUDIS AVANÇATS	La Posidònia a l'aula
	FUNDACIÓ VIDA SILVESTRE MEDITERRÀNIA	El voltor negre a Mallorca L'abella de la mel i les plantes amb flor La FVSM a l'aula
	AJUNTAMENT DE PALMA - EMAYA	<u>PROGRAMA "PALMA EDUCA"</u> Aigua Residus Espai urbà i natura urbana Respecte als animals Col·laboracions amb Natura Parc, Palma Aquarium, COFIB, Amics de la Terra, Granja Escola Jovent, Granja Escola Es Burotell, GOB
	AJUNTAMENT DE CALVIÀ	"Acosta't a la costa" Calvià Solar Agenda 21 Escolar

Taula 2. Centres i activitats d'educació ambiental a Mallorca.

Sa Petrolera és un centre d'interpretació del medi marí que posa a l'abast dels alumnes i professors de les Illes, i també del públic en general, un conjunt d'elements interpretatius i activitats de contacte amb el medi marí. A **Mallorca**, ja fa anys es realitzen les activitats-taller de **l'Aula de La Mar**. Aquest centre compta amb una sala polivalent per exposicions i un centre de recursos d'educació ambiental. Els principals tallers són els següents:

- Taller de restes d'arribada
- Taller de posidònia
- Taller de plàncton
- Taller "Vine i coneix la mar"

L'Aula de la Mar disposa de laboratori, sala d'audiovisuals, material didàctic de suport i bibliografia.

Pel que fa a les activitats d'aula, se detallen a continuació:

- En Joanet Recicles
- Joanet Recicles i Tomeu Granera
- Tomeu Granera i el circ del reciclatge
- En Joanet de l'Aigua i el món dels plàstics
- En Joanet Recicles i el canvi climàtic (Deixalles)
- La Deixalleria (Deixalles)
- Separa i recicla! (Deixalles)
- El cicle humà de l'aigua
- Contra el canvi climàtic, jo reutilitzo, i tu?
- Re-sembram, fes el teu propi planter
- Obsoles... què?
- Construeix el teu forn solar

Els Camps d'Aprenentatge (de la Conselleria competent en Educació) a Mallorca i les activitats són els següents:

- Camp d'aprenentatge Binifaldó.
- Camp d'aprenentatge Son Ferriol.
- Camp d'aprenentatge Orient.
- Camp d'aprenentatge es Palmer.

Camp d'aprenentatge Binifaldó-Manut

S'organitzen estades a Binifaldó de grups de Mallorca, però també de Menorca i Eivissa que venen a conèixer alguns espais naturals protegits de Mallorca

Les activitats-itineraris que s'organitzen en aquest camp són les següents:

- Cases de Binifaldó
- Font de Muntanya
- Font de s'Ermite-Binifaldó
- Volta a sa Moleta
- Sa cometa des Morts
- Puig Tomir

Camp d'aprenentatge Son Ferriol

Les activitats que s'organitzen en aquest camp són les següents:

- Animals de la pagesia
- Hort ecològic
- Biomassa
- Forn de llenya

Camp d'aprenentatge Orient

Les activitats i itineraris que s'organitzen en aquest camp són les següents:

- Son Bernadàs
- La talaia de Cals Reis
- Es Freu
- Itinerari de s'Escaleta
- El castell d'Alaró
- Coma-sema
- Orient

Camp d'aprenentatge es Palmer

Les activitats i itineraris que s'organitzen en aquest camp són les següents:

- La costa. Es Trenc.
- Animals productors de llet
- El Salobrar
- La costa – s'Estalella

A la Finca Pública de Son Real també es realitzen activitats.

El Centre Forestal de les Illes Balears (CEFOR) s'ubica en la finca pública de Menut i entre els seus objectius s'inclouen la presa de consciència de la funció del viver forestal i de com es fa la sembra per repoblar els boscos; la identificació d'elements diferents que formen part dels nostres boscos i oferir una visió global de l'alzinar. S'hi fan tallers i activitats educatives sempre relacionades amb el bosc.

Les activitats realitzades als **espais naturals protegits** són nombroses i variades. En molts de casos es tracta d'itineraris, però també hi ha tallers, cursos i conferències. El Servei d'Educació Ambiental col·labora amb el Servei d'Espais Naturals i l'IBANAT (Institut Balear de la Natura) realitzant activitats educatives i formatives d'educació ambiental.

Parc Nacional Marítim Terrestre de l'Arxipèlag de Cabrera

- **Al centre educatiu:**
- Cabrera des de l'aula
- Al Centre de Visitants:
- **Visita guiada:**

- Taller "Posidònia"
- Taller "Què ens porta la mar"
- **A Cabrera:**
- Es Castell
- Ruta arqueològica
- Excursió a la Miranda

Paratge natural de la Serra de Tramuntana

- Centre d'Educació Ambiental de Binifaldó
- Anem a la muntanya
- Conta-contes
- La vall de Sant Miquel i el Monument Natural de les Fonts Ufanes
- El bosc i la costa a Cala Sant Vicenç
- Als peus de la moleta de Pastoritx
- Les coves de s'Alzinaret i la costa de Cala Sant Vicenç
- Passat i present d'un port de la serra de Tramuntana
- Sa cometa des Morts i CII del PN de la Serra de Tramuntana
- Sa bassa de Binifaldó
- El camí de cala Bóquer
- El camí des Correu
- El paisatge de Tramuntana des del teu municipi
- D'Esporles a Son Malferit
- La comuna de Bunyola
- La font de s'Obi
- Els Pixarells
- Volta a sa moleta de Binifaldó
- Banyalbufar, un poble entre la mar i la muntanya
- El camí de Binibassí
- Valldemossa i l'ermita de la Trinitat
- La comuna de Valldemossa
- El camí Vell de Pollença
- El camí de Solleric
- Del camí de sa Vinyeta a la mar
- De Mancor de la Vall al llogaret de Biniarroi
- El camí dels Presos de Coves Blanques
- Les voltes d'en Galileu
- D'un port pesquer a un port turístic
- La Serra a l'escola (xerrades ambientals)

Parc natural de la Península de Llevant

- Un Parc de conte
- Es Caló
- Exploradors de la natura
- Sa tafona
- Els pobladors del Parc
- Taller de llata
- Taller de bitxeria aquàtica
- Les plantes del Parc Natural de Llevant
- La pagesia de s'Alqueria Vella
- Entre dues valls
- A vista de milana des del puig des Porrassar
- Pujada a sa Talaia Freda
- Pujada al puig des Corb
- La història del Campament dels Presos
- El camí dels ermitans
- Voluntariat

Parc natural de Mondragó

- Descobrir Mondragó amb na Monda
- Descobrim s'Amarador

- Repoblacions forestals i agrícoles
- Paisatge de marina
- Un mosaic d'ambients
- Els fòssils ens expliquen el passat
- Posidònia, la fàbrica d'arena
- La petjada històrica
- El litoral de Mondragó

Parc natural de s'Albufera de Mallorca

- S'Albufera és viva
- Què mengen els ocells?
- Les espècies invasores a s'Albufera
- Becs i cames
- S'Albufera en bicicleta
- Sa Marjal en bicicleta
- L'anguila del fang a la xarxa
- Les dunes des Comú

Reserva Natural de L'Albufereta

- Vet aquí què he trobat!
- Els fons marins de posidònia
- Descobreix les plantes de la sal i els ocells de l'aigua
- Què ens expliquen les plomes?
- S'Albufereta amb bicicleta

Finca Pública de Son Real

- Coneixem el jaciment des Figueras
- Visita a la Necròpolis de Son Real
- Na Tonina - Les tortugues de Son Real
- Xerrades forestals
- Reforestació i jardins forestals
- Jugant descobrim el bosc de Son Real
- Observació ornitològica i passejada pel bosc
- Tallers forestals
- Visites forestals
- Les plantes i els animals domèstics
- L'explotació agrícola en una finca pública
- Visites guiades per a públic general

MENORCA

A Menorca els camps d'aprenentatge i les activitats són els següents.

Camp d'aprenentatge es Pinaret

Les activitats i itineraris que s'organitzen en aquest camp són les següents:

- Animals del lloc
- Els misteris del bosc
- La platja de Santandria
- L'hort
- Flora del bosc Mediterrani
- Santandria - es Castellar
- Descoberta de Ciutadella
- Roques de Menorca

Camp d'aprenentatge Far de Cavalleria

Les activitats i itineraris que s'organitzen en aquest camp són les següents:

- Itinerari pedagògic: Cala Mitjana

- El far de Cavalleria i el seu entorn
- L'alzinar. Sa penya de s'Indi
- Orientació
- Geologia de Menorca
- Itinerari pedagògic: platja de Cavalleria
- El camí de Cavalls
- Interpretació del paisatge
- Els fars de Menorca
- Cala Mitjana
- Basses de Lluriac
- Es Pont des Bosc

Les activitats realitzades als **espais naturals protegits** són nombroses i variades. En molts de casos es tracta d'itineraris, però també hi ha tallers, cursos i conferències.

Parc natural de s'Albufera des Grau

- Qui viu a s'Albufera?
- Els exploradors de la natura
- La mar
- S'Albufera des Grau
- Les aus de les zones humides
- S'Albufera des Grau, gestió de l'aigua

Activitats d'Educació Ambiental

- Contacontes aula: el bosc de les emocions
- Descobrint amb Compostí el ratolí
- Sortim al bosc a conèixer els personatges dels contes
- El fascinant món dels pol·linitzadors
- L'alimentació que pot salvar el planeta
- Contacontes aula: qui som?
- Contacontes: una mar de tresors
- Els tresors de la platja
- On viu aquest animal?
- Els animals del bosc de la finca d'Alforí de Dalt
- Taller d'aprofitament alimentari
- Joc dels rastres del bosc d'Alforí de Dalt
- Coneguem les platges de Menorca
- Els fòssils del Centre de Geologia de Menorca
- Biodiversitat de la Reserva de Biosfera de Menorca
- Descobreix la geologia de la Reserva de Biosfera de Menorca
- Astronomia. Una mirada al cel.
- El cicle urbà de l'aigua
- Descobrim la diversitat florística de Menorca
- Espècies invasores i exòtiques
- Una segona vida a Milà
- Visita a la deixalleria del teu municipi
- Dinàmica de les platges
- Biodiversitat de la Reserva de Biosfera de Menorca
- ESCAPE ROOM de la Reserva de Biosfera de Menorca
- Ecosistemes aquàtics i terrestres de la finca d'Alforí de Dalt

EIVISSA

Activitats d'Educació Ambiental:

- La Deixalleria
- Separa i recicla!
- La residència a les teues mans
- El cicle humà de l'aigua
- Contra el canvi climàtic, jo reutilitzo, i tu?

- Obsoles... què?
- El cicle de vida del tèxtil
- Vols ser un consumidor responsable?

A Eivissa hi ha el **Centre d'Interpretació dels Amunts**, inaugurat al 2009. Es Amunts és un centre d'interpretació del nord d'Eivissa que recull una representació dels valors ambientals, geogràfics i culturals de les 15.000 hectàrees de la regió muntanyosa, com poden ser el paisatge de l'aigua, el penyal, els boscos i l'arquitectura tradicional.

Les activitats i itineraris que s'organitzen en aquest centre són les següents:

- Descobreix es Amunts
- Flora mediterrània eivissenca: el bosc, la garriga i els endemismes
- El poblat de Balàfia, valors naturals, culturals i patrimonials
- La font de Canadella, un microhàbitat aprofitat des de l'època andalusina
- Geologia des Amunts
- Bolets i líquens
- Gimcana al centre d'interpretació es Amunts
- Es Amunts: reservori de vida
- Incendis forestals als Amunts
- Cartografia i orientació
- Coneix es Amunts

Camp d'aprenentatge sa Cala

Les activitats i itineraris que s'organitzen en aquest camp són les següents:

Itineraris:

- Es Culleram
- Can Milà
- Port de ses Caletes
- Dalt Cas Racó
- Torrent de sa Cala
- Pou des Baladre
- Ses Fonts
- Eivissa

Tallers:

- Pa
- Restes d'arribada
- Apicultura
- Vegetació
- Laboratori

Les activitats realitzades als **espais naturals protegits** són nombroses i variades. En molts de casos es tracta d'itineraris, però també hi ha tallers, cursos i conferències.

Parc natural de ses Salines d'Eivissa i Formentera

- L'aigua, la sal i la vida
- Un ventall de plomes
- L'or blanc
- Porpra i blanc
- Un mosaic de paisatges
- La mar de tortugues (aula)

Reserves naturals des Vedrà, es Vedranell i els Illots de Ponent

- Un cabussó als fons de les Reserves (activitat d'aula)
- Uns illots habitats (activitat d'aula)
- Els illots des del litoral

- Els usos tradicionals als illots (activitat d'aula)
- Viu un illot, reserva't un espai!

FORMENTERA

Camp d'aprenentatge Formentera

Les activitats i itineraris que s'organitzen en aquest camp són les següents:

- Descobrint Sant Francesc Xavier
- Estany Pudent com ecosistema
- Formentera a la prehistòria
- Els ecosistemes de l'illa
- Illetes i Llevant com ecosistema
- Una de pirates, les torres de defensa.
- Moliners i faroners
- Mestres saliners
- Pescador de Cala Saona
- Orientació a Can Marroig
- Taller de Perfums
- Taller de Reciclatge

També hi ha activitats del Parc Natural de Ses Salines d'Eivissa i Formentera.

XARXA FORESTAL

Per ajudar a prevenir els incendis forestals i les seves conseqüències més perilloses, des del Servei de Gestió Forestal s'ha creat la **Xarxa Forestal**³. La Xarxa Forestal desenvolupa activitats de descoberta del bosc mediterrani (alzinars, pinars, ullastrars, garrigues, etc.) i de prevenció d'incendis forestals. Aquesta iniciativa s'impulsa des de la Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat de la Conselleria de Medi Ambient. Formen la Xarxa Forestal un ampli col·lectiu de persones que interactuen amb un interès comú, millorar la relació de les persones amb l'entorn forestal promovent una cultura del risc d'incendi forestal a fi de defensar el patrimoni forestal de les Illes Balears. Cada grup de la Xarxa tria les accions forestals a realitzar i pot demanar a la conselleria algunes de les activitats.

La següent taula mostra les principals activitats dels darrers anys.

XARXA FORESTAL Tipus d'activitat	2019/20		2020/21	
	Activitats	Participants	Activitats	Participants
MALLORCA				
Xerrades Forestals	7	94	53	910
Tallers forestals	42	996	43	682
Reforestacions i Jardins Forestals	28	1.356	25	757
Visites Forestals i M. Extinció	4	104	32	761
Visites al CEFOR	13	234	28	555
Voluntariat	8	251	18	219
MENORCA	10	217	4	69
EIVISSA	0	0	14	237
TOTAL	112	3.252	217	4.190

Taula 3. Activitats i participants de la Xarxa Forestal per illes.

³ <https://xarxaforestal.org/es>

Relació d'algunes activitats:

Tallers forestals:

- Recuperació de la memòria sobre els usos tradicionals del bosc
- Les plantes forestals, qui és qui?
- Llavors forestals i la seva dispersió
- Sistemes de reproducció de plantes forestals
- Secrets que amaguen els troncs
- Sorpresa: el bosc ve a l'escola
- Construcció d'un mapa forest-ambiental

Visites forestals:

- Estudi d'un bosc mediterrani
- "Els tresors del bosc" un joc de pistes forestals
- El bosc RE- VIU (visita a una zona que ha patit un incendi forestal)
- Coneix el Mont Públic del teu poble
- Mitjans aeris i terrestres d'extinció d'incendis forestals

Menut, centre forestal de les Illes Balears (CEFOR):

- Visita guiada a les instal·lacions del CEFOR
- El cicle de les llavors del bosc: recollecció, tractament i activitat de sembra.
- Les llavors i les "bolletes" del futur.
- Les llavors i la seva dispersió.
- Paisatge forestal de la Serra: el bosc per dins, el bosc per fora.
- Descoberta del bosc a través dels sentits.
- Visita guiada al bosc de Menut i a l'exposició de la caseta del bosc.
- Parcel·la de descoberta forestal: les mesures del bosc.
- El bosc amagat (activitats de descoberta)
- Trescant pel bosc (recorregut per un camí de muntanya i descoberta dels components del bosc)
- El mussol de Menut (conte i activitats de descoberta)
- Els secrets del alzinar de Menut (joc de descoberta i visita a caseta del bosc).
- Les plagues forestals i el seu control

INICIATIVES DE CARÀCTER GENERAL

Una de les propostes posades en marxa des de les institucions públiques (en aquest cas la Conselleria de Medi Ambient i la Universitat) al 2000 és el Fòrum d'Educació Ambiental de les Illes Balears, considerat com un espai de diàleg per a totes les persones i entitats relacionades o amb interès en l'educació ambiental. Les aportacions fetes en el marc de les sessions del Fòrum serviren de base per l'elaboració de l'EBEA (**Estratègia Balear d'Educació Ambiental**). A la sessió plenària del 25 de novembre del 2004 es va iniciar el Pla d'Acció per a la implementació de l'EBEA.

A principis del 2005 es va posar en marxa el **Centre de Recursos en Educació Ambiental** (CREAIB) per part de la conselleria competent en medi ambient com a centre especialitzat en difondre, gestionar i adaptar la informació ambiental als usuaris, i com a element cohesionant dels diferents agents implicats en l'educació ambiental. Es planteja, per tant, com un dels recursos de referència en l'àmbit d'educació ambiental de les Balears. Intenta ser l'eina de comunicació del Fòrum i també la seva eina de recerca. Hi ha un portal d'Internet amb notícies i novetats, fons bibliogràfic i biblioteca digital⁴. Seguint les indicacions de l'Estratègia Balear d'Educació Ambiental (EBEA) i és el nexa d'unió entre tots els col·lectius relacionats amb l'educació ambiental i el lloc de referència de qualsevol persona o entitat que es plantegi una necessitat informativa relacionada amb l'educació ambiental. El Centre de Recursos d'Educació Ambiental de les Illes Balears, té com a **objectius**:

- Recollir informació relacionada amb l'educació ambiental en qualsevol suport o forma i difondre-la.

⁴ <http://www.caib.es/sacmicrofront/contenido.do?mkey=M186&lang=CA&cont=6443>

- Atendre les consultes dels usuaris.
- Assessorar en temes d'educació ambiental.
- Esdevenir el centre físic i virtual que aglutina tots els agents que intervenen en l'educació ambiental.
- Fomentar la cooperació entre tots els agents que intervenen en l'educació ambiental per a potenciar el **Fòrum d'Educació Ambiental**.

El CREAIB forma part, mitjançant un conveni amb la UIB, de la xarxa de biblioteques especialitzades de les Illes Balears. Disposa del seu catàleg *online*⁵, per tal que els seus usuaris puguin consultar des de casa la disponibilitat del seu fons bibliogràfic. **El 2010 el CREAIB es va traslladar a la seva nova ubicació a Can Salas Sa Petrolera.**

Algunes publicacions del Servei d'Educació Ambiental

- Fulletons: Campanya per controlar el Moscard Tigre
- Panells per a exposicions:
 - o Es Carnatge
 - o Fruits de tardor
 - o Darwin
 - o L'estat del medi ambient a les Illes Balears
 - o Peixos populars del nostre mercat
- Photocall "Separar ens uneix"
- Guies temàtiques d'informació
 - o Guies de recursos temàtiques
 - o Aigua: guia de recursos temàtica
 - o Horts ecològics: Guia de recursos temàtica
 - o Consum responsable: Guia de recursos temàtica

La Guia de Recursos d'Educació Ambiental recull les activitats, programes i materials que són oferts per la Conselleria de Medi Ambient; s'edita en CD i en paper i es distribueix a centres educatius, biblioteques i entitats interessades. S'edita cada curs⁶. Ara només es publica a la pàgina web de la Conselleria de Medi Ambient i Territori.

La Conselleria d'Educació i Cultura impulsa la formació permanent ambiental del professorat. L'objectiu és proporcionar la informació i les eines necessàries per afrontar noves situacions docents derivades dels canvis tecnològics i ambientals dels darrers anys, i facilitar la incorporació de l'educació ambiental com a tema transversal de l'activitat docent. Els cursos oferts tracten temes com actualització en Geologia, el bosc com a recurs didàctic, la biodiversitat i els endemismes, la meteorologia, iniciació a l'ambientalització d'un centre escolar, mobilitat sostenible, les energies renovables, etc.

La Conselleria de Medi Ambient i la d'Educació i Cultura van posar en marxa a l'any 2004 el **Programa Centres Ecoambientals**⁷ per impulsar l'ensenyament i l'aprenentatge de temes ambientals en els centres escolars d'infantil, primària i secundària de les Illes, facilitant la incorporació d'aquests temes als currículums dels centres. Hi poden participar els que tenen projectes ja en funcionament i també els que tenen intenció d'elaborar projectes d'ambientalització de centre. Ja és la divuitena edició d'aquest programa.

La conselleria de Medi Ambient, proporciona als centres educatius recursos humans i materials per poder desenvolupar projectes d'ambientalització. Dins de Programa de Centres Ecoambientals s'ofereix la possibilitat als centres que tenen projectes d'ambientalització en funcionament d'obtenir un **reconeixement** a la seva feina en forma de Guardó de Centre Ecoambiental, que consisteix en un distintiu atorgat pel Govern de les Illes Balears. La

⁵ http://lull.uib.es/search*cat~S14/t

⁶ <http://www.caib.es/sacmicrofront/contenido.do?idsite=187&cont=4785&lang=ca&camp=yes>

⁷ https://www.caib.es/sites/serveideducacioambiental/ca/programa_de_centres_ecoambientals-4666/

Conselleria de Medi Ambient també ha promocionat aquest programa amb unes subvencions anuals, fins 2009.

Dia mundial de Medi Ambient. Des de 1972 i a proposta de Nacions Unides, el 5 de juny es celebra el Dia Mundial del Medi Ambient. Des del servei d'Educació Ambiental i seguint les indicacions de Nacions Unides que proposa fins a 80 maneres de celebrar-ho, s'ha apostat per fer una celebració diversa, participativa i descentralitzada.

Per tal de generar un efecte de màxima difusió i sensibilització s'han seguit dues línies:

- Organització directa: La conselleria de Medi Ambient organitza actes a diferents municipis de les illes.
- Organització en xarxa: Es recullen propostes d'altres administracions i d'entitats sense afany de lucre a les que s'ha donat publicitat i en alguns casos finançament.

Let's Clean Europe⁸. La campanya Let's Clean Up Europe prové del projecte anomenat Setmana Europea de la Prevenció de Residus (EWWR) que forma part del programa LIFE+ de la Comissió Europea. Aquest projecte vol conscienciar la societat davant la importància de la prevenció davant la gran quantitat de residus que generam i de la correcta gestió que en feim dels mateixos. La campanya Let's Clean Up Europe preveu la possibilitat de realitzar actuacions de retirada de residus abocats de manera incontrolada al medi ambient, així com, actuacions de conscienciació per promoure la reducció, la reutilització i el reciclatge dels residus que generam, amb l'objectiu de sensibilitzar la nostra societat davant aquesta problemàtica. Let's Clean Up Europe és una campanya que té dos objectius principals:

- Mobilitzar aquells actors locals (associacions, serveis tècnics de les administracions locals, per exemple) disposats a comprometre's en accions destinades a reduir els residus. Informar-los de les diferents temàtiques de prevenció i convidar-los a participar en una activitat social i lúdica.
- Sensibilitzar un ampli sector del públic amb la publicació de la celebració del ECUD als mitjans de comunicació.

Poden participar centres educatius, ajuntaments, associacions, organitzacions, etc., que vulguin organitzar una acció. La Direcció General de Residus i Educació Ambiental distribueix material de suport per a les activitats en funció del nombre de participants i de la disponibilitat. Les accions començaren al 2016 i fins al 2019 han participat uns 8.300 voluntaris en 147 accions.

INSTAL·LACIONS

El Govern de les Illes Balears disposa d'una sèrie d'instal·lacions i activitats que permeten apropar als escolars i a la ciutadania en general la riquesa natural de les Illes:

NOM / LOCALITZACIÓ	OBJECTIUS	RECURSOS	ITINERARIS
Aula de la Mar Sa Petrolera (Portitxol, Mallorca)	Millorar el coneixement sobre el medi marí a través del contacte directe. Desenvolupar actituds de preservació i conservació de la riquesa i recursos marins.	Aula de la Mar	
Parc Nacional Marítim-Terrestre de l'Arxipèlag de Cabrera	Divulgar la riquesa natural i paisatgística d'una zona caracteritzada pel mosaic d'hàbitats naturals	Museu etnogràfic-històric Es Celler. Sala d'Usos Múltiples Cas Pagès. Centre d'Interpretació del Parc Nacional Marítim-Terrestre de	4 itineraris

⁸ http://www.caib.es/sites/punttdinformacioambiental/ca/coneix_lcue/

		l'Arxipèlag de Cabrera (Ses Salines)	
Parc Natural de S'Albufera. Muro/Sa Pobla	Divulgar la importància de S'Albufera i de Es Comú de Muro com a zona humida i com a sistema dunar respectivament.	Centre interpretació Can Bateman. Observatori d'aus.	Quatre itineraris guiats.
Parc Natural de la Península de Llevant i el seu Entorn Artà	Divulgar la riquesa natural i paisatgística d'una zona caracteritzada pel mosaic d'hàbitats naturals i antropitzats.	Centre d'interpretació	12 itineraris
Parc Natural de Mondragó Santanyí	Millorar el coneixement sobre les riqueses de les marines del Migjorn mallorquí, tant naturals com històrico-socials	Centre de recepció amb maquetes, panells i mapes. Exposicions monogràfiques sobre el marès, les construccions defensives del litoral i les barraques de roters. Materials de consulta.	5 itineraris
Paratge natural de la Serra de Tramuntana	Divulgar la riquesa natural i paisatgística d'una zona caracteritzada pel mosaic d'hàbitats naturals i antropitzats	Centre d'Informació Cas Amitger Centre d'Educació Ambiental de Binifaldó	26 itineraris
Reserva Natural de S'Albufereta	Divulgar la riquesa natural i paisatgística d'una zona caracteritzada pel mosaic d'hàbitats naturals i antropitzats		Dos itineraris
Finca Pública de Son Real		Centre d'interpretació (2008)	5 itineraris
Parc Natural de s'Albufera des Grau Maó i Es Mercadal	Divulgar la importància de la zona humida i dels ambients i paisatges del voltant.	Centre d'interpretació Centre de recepció amb possibilitat de muntar exposicions. Observatori d'aus.	Tres itineraris
Centre d'Interpretació es Amunts d'Eivissa	Despertar la inquietud i l'admiració cap aquesta part de l'illa.	Centre d'interpretació (2008), sala de projecció d'audiovisuals, jardí botànic representatiu del paisatge des Amunts	10 rutes
Parc Natural de Ses Salines d'Eivissa i Formentera (Sant Josep de sa Talaia i Illa de Formentera)	Promoure el coneixement i la necessitat de protecció de les formes de vida de ses Salines i l'àmplia varietat d'ambients	Centre interpretació a Can Marroig	4 itineraris
Reserves naturals des Vdrà, es Vdranell i els illots de Ponent	Mostrar les diferents espècies d'aus marines, sargantanes i invertebrats endèmics, a més d'una flora de gran riquesa.		Dos itineraris
Parc Natural Marítimoterrestre Es Trenc-Salobrar de Campos			
Monument Natural de Ses Fonts Ufanes			Dos itineraris
Monument Natural del Torrent De Pareis			Un itinerari
Camps d'aprenentatge	Efectuar estades en un entorn singular per a treballar objectius i continguts d'educació ambiental i temes de coneixement del medi en un entorn específic amb instal·lacions i recursos adequats,	Binifaldó (Mallorca) Son Ferriol (Mallorca) Es Pinaret (Menorca) Far de Cavalleria (Menorca) Es Palmer (Mallorca)	Segons els serveis oferts en cada un d'ells, es pot optar per estades d'un dia o més llargues.

	ja sigui relacionat amb el medi natural o agrícola.	Sa Cala (Eivissa) Orient (Mallorca) Formentera (Formentera)	Es duen a terme activitats en funció de l'entorn i les característiques de cada centre
--	---	--	--

Taula 4. Instal·lacions de la Conselleria de Medi Ambient i Educació.

MATERIALS

Al llarg dels anys la Conselleria de Medi Ambient ha produït una àmplia varietat de **materials bibliogràfics i audiovisuals** a disposició de centres educatius, biblioteques i particulars. Alguns dels títols apareixen a les següents taules.

També s'ha realitzat, durant els darrers anys, una millora de la informació i materials oferts en es pàgines web⁹.

A continuació es llisten les principals publicacions¹⁰.

- Guia de la finca pública Galatzó, Conselleria de Medi Ambient i Mobilitat i Ajuntament de Calvià, 2010.
- Manual de xerojardineria, Guia pràctica per a l'ús eficient de l'aigua als jardins de les Illes Balears. Direcció General de Recursos Hídrics, 2011.
- Espais d'arquitectura i enginyeria tradicionals, Conselleria de Medi Ambient, 2009. Obra de divulgació dels valors etnològics dels nostres espais naturals. Conté 10 itineraris autoguiats que permeten veure possessions, sínies, forns de calç, barraques, molins... mentre caminam pels espais protegits de les illes.
- Espais de llegenda, Conselleria de Medi Ambient, 2009. Llibre que convida a conèixer els nostres espais naturals més significatius, i aprofundeix en les històries i llegendes d'aquests llocs. Proposa una sèrie d'itineraris, amb textos, fotografies i plànols acurats.
- Canvia pel clima, Conselleria de Medi Ambient, 2010. Guia per tal d'ajudar els ciutadans a reduir el seu impacte en l'escalfament global, mitjançant uns bons hàbits a casa, a la feina i al cotxe.
- Grumers a la mar balear, Direcció General de la Mar, 2010. Guia per conèixer els grumers més habituals de la mar balear, el seu hàbitat, descripció i nivell de perillositat.
- Grumers, brumers, bòrns, borms, meduses: què són?, Direcció General de la Mar, 2010. Fulletó descriptiu dels grumers més habituals.
- Picades de grumers, Direcció General de la Mar, 2010. Fulletó sobre la perillositat dels diferents grumers i recomanacions quan es produeix una picada.
- Recomanacions de fondeig a les Illes Balears, Direcció General de la Mar i Litoral, Asociación de Navegantes Mediterráneo, 2008. Fulletó amb recomanacions a l'hora d'escollir el lloc de fondeig, en fondejar i després de fondejar. Inclou un mapa de les zones de fondeig regulat a les LIC de Balears.
- Papers de botànica, Palma, Servei d'Educació Ambiental/Jardí Botànic de Sóller, 2009. Segona edició revisada i completada d'aquesta publicació. Es tracta d'una col·lecció de fulls desplegable de coneixements bàsics sobre les plantes amb il·lustracions. Cada full, a més de les il·lustracions conté un petit glossari amb les definicions dels termes que apareixen en aquestes.

⁹ <http://www.caib.es>.

Conselleria de Medi Ambient: <http://www.caib.es/govern/organigrama/area.do?lang=ca&coduo=184>,
<https://www.caib.es/govern/organigrama/area.do?coduo=2390691&lang=ca>

Conselleria d'Agricultura, Pesca i Alimentació:

<https://www.caib.es/govern/organigrama/area.do?coduo=138143&lang=ca>

Direcció General d'Energia i Canvi Climàtic

<https://www.caib.es/govern/organigrama/area.do?lang=ca&coduo=2390767>

¹⁰ <https://www.caib.es/sites/puntinformacioambiental/ca/biblioteca-50200/>

- Viure i circular: Idees i tècniques per moderar el trànsit [Guia per a l'acció municipal]. Palma: Conselleria de Medi Ambient, 2008. Llibre relacionat amb la temàtica de la mobilitat sostenible. En aquesta obra es proposen pautes que ens poden ajudar a fer les nostres ciutats i pobles més saludables mitjançant la moderació del trànsit.
- Ambient i Mobilitat. Palma: Conselleria de Medi Ambient i Mobilitat, 2010. Joc en línia per afavorir la reflexió i el debat del jovent sobre els valors cívics dins el marc del medi ambient.
- Darwin i les illes. Direcció General de Canvi Climàtic i Educació Ambiental, 2009. Exposició sobre com Darwin va descobrir la selecció natural estudiant les illes. Consta de 12 panells. Es pot prestar als centres de secundària, durant una setmana.
- La Xilocapsa. Servei d'Educació Ambiental, 2011. Aquesta maleta inclou una col·lecció de fustes de diverses espècies llenyoses presents a les Balears, fitxes explicatives de cadascuna i un llibret amb propostes d'activitats sobre els arbres i les aplicacions i usos tradicionals de la fusta.
- Calculadora CO₂. Secció d'Atmosfera (Conselleria de Medi Ambient). http://canviclimatic.caib.es/www/calculadoraCO2/calculadora_cat_content.html; <http://canviclimatic.caib.es/www/lilibre/canbal/1/index.html>
- Descobrim les illes. Passejant els nostres espais naturals
- 4 guies de torrents: Coanegra, Biniaraix, Pareis i Almadrà
- Dossiers sèrie paisatges
- La platja de Palma
- Contacontes, contes contats
- Oferta d'activitats pel Dia Mundial del Medi Ambient (tríptics)
- CO₂ i canvi climàtic (llibre de l'exposició)
- Campanya per controlar el MOSCARD TIGRE

Publicacions del Servei de Protecció d'Espècies

- El Bioatles: És una base de dades per agrupar en un mateix format tota la informació sobre la distribució d'espècies a Balears. Es tracta de divulgar la distribució d'espècies significatives, amb la publicació de les fitxes del Bioatles¹¹, editades pel Servei de Protecció d'Espècies. Aquestes fitxes presenten la distribució a les Illes Balears d'espècies significatives (escasses, endèmiques, fins i tot invasores) i un resum de la seva biologia¹².
- Ciberespecies¹³: Butlletí de publicació periòdica en Internet per informar de les actuacions que es duen a terme en el Servei de protecció d'espècies.
- Quaderns de Natura
 - Quadern de Natura 3. Pagesos i voltors. 1993.
 - Quadern de Natura 5. La conservació del ferreret. 1991
 - Quadern de Natura 6. Pla de conservació de *Ligusticum huteri*.
 - Quadern de Natura 7. El Viroto o Baldritja de les Balears.
 - Quadern de Natura 8. Pla de recuperació de *Limonium majoricum*.
 - Quadern de Natura 9. Pla de conservació de la població de *Pteris vittata* a Mallorca. 2000.
 - Quadern de Natura 16. La Guàtlera. 2004.
 - Quadern de Natura 17. Les basses temporals. 2006.
 - Quadern de Natura 18. Espècies introduïdes invasores. 2006.

¹¹

<http://www.caib.es/sacmicrofront/contenido.do?mkey=M08092209023624284631&lang=CA&cont=37621>

¹² <http://bioatles.caib.es/serproesfront/VisorServlet>

¹³ <https://www.caib.es/sites/proteccioespecies/ca/ciberespecies-75778/>

- Quadern de Natura 19. La miloca. 2007
- Quadern de Natura 20. Pla de conservació de l'àguila peixatera (*Pandion haliaetus*). 2007.
- Quadern de Natura 21. Pla de recuperació del Ferreret (*Alytes muletensis*). 2007.
- Quadern de Natura 22. Pla de recuperació de les saladines endèmiques del prat de Magaluf. 2007.
- Quadern de Natura 23. Pla de maneig de la gavina roja i el corbmarí. 2007.
- Quadern de Natura 25. L'àguila coabarrada retorna a Mallorca. 2011.
- Quadern de Natura 26. Estratègia de conservació de les aus d'ambients agraris a les Illes Balears. 2019.
- Quadern de Natura 27. Determinació de l'impacte de l'herbivorisme en el medi natural balear. 2019.

Publicacions dels ESPAIS PROTEGITS

Parc Nacional Marítim-Terrestre de l'Arxipèlag de Cabrera.

- Fullet general del parc nacional de l'arxipèlag de Cabrera.
- Guia per a navegants.
- La pesca a Cabrera
- Guia de passeig.
- Itineraris per Cabrera:
 - El far de l'Enciola
 - Na Picamosques
 - La serra des Canal de ses Figueres
 - El castell
 - El fons marí del port de Cabrera
 - Ses Sitges
 - La Miranda
 - El museu, el jardí i el monument als francesos
 - Visita arqueològica

Parc Natural de s'Albufera de Mallorca.

- Fullet del parc natural de s'Albufera de Mallorca
- Itineraris de s'Albufera de Mallorca:
 - Itinerari des Colombars
 - Itinerari de sa Roca
 - Itinerari des Cibollar
 - Camí d'Enmig - ses Punes
- Guia de passeig del parc natural de s'Albufera de Mallorca
- Guia dels aucells del parc natural de s'Albufera de Mallorca
- 20 anys de parc natural de s'Albufera de Mallorca

Parc Natural de Mondragó

- Fullet del parc natural de Mondragó
- El parc natural de Mondragó (DVD)
- Itineraris de Mondragó:
 - Itinerari del mirador de sa Font de n'Alis
 - Itinerari de la volta a sa Guàrdia d'en Garrot
 - Itinerari de la punta de ses Gatoves

- Itinerari de s'Amarador
- Bolets de Mondragó

Parc Natural de S'Albufera des Grau

- Fullet del Parc Natural de s'Albufera des Grau
- Guia de passeig del parc natural de s'Albufera des Grau
- Itinerari de s'Albufera des Grau:
 - Itinerari de sa Gola
 - Itinerari de Santa Madrona
 - Itinerari de Llimpa

Parc Natural de Sa Dragonera

- Fullet del parc natural de sa Dragonera .
- Guia de passeig parc natural de sa Dragonera. Govern de les Illes Balears (2009).
- Els aucells del parc natural de sa Dragonera. Consell de Mallorca (2005).
- Sa Dragonera, en els camins de la mar. Consell de Mallorca (2004).
- Materials per a l'inventari de biodiversitat del parc natural de sa Dragonera: flora, vegetació i invertebrats. Govern Balear (1998).
- Sa Dragonera, parc natural. Consell de Mallorca (1996).

Parc Natural de Ses Salines d'Eivissa i Formentera

- Fullet del parc natural de ses Salines d'Eivissa i Formentera

Parc Natural de la Península de Llevant

- Fullet del parc Natural de la península de Llevant
- Itineraris de la península de Llevant:
 - Campament dels Soldats - Es Verger
 - Itinerari des Verger a Albarca
 - De s'Alqueria Vella a es Verger
 - Camí de s'Esquena Llarga
 - Volta als Establiments de s'Alqueria Vella
 - Pujada al puig Figuer
 - Camí dels Horts Vells d'Albarca
 - Camí d'en Mondoï
 - Itinerari de la font de Penya Roja
 - Camí dels Presos

Quadern de camp de fauna del parc natural de la península de Llevant

- Quadern de camp de flora del parc natural de la península de Llevant.

Paratge Natural de la Serra de Tramuntana

- Fullet del paratge natural de la Serra de Tramuntana
- Planícia. Itineraris pel patrimoni ambiental i cultural
- Itineraris del paratge natural de la Serra de Tramuntana:

Volta a sa Moleta de Binifaldó

Camí dels Ribassos

Itinerari del puig de Galatzó per Son Fortuny

Camí de la Cometa des Morts

Itinerari de l'aljub dels Cristians

Itinerari de les cases de Planícia
Itinerari de la font de s'Obi
Camí de la coma des Cairat
Pujada al puig Tomir
Camí de la coma de Binifaldó
Volta al puig des Tossals Verds
Itinerari de Cúber a Biniraix
Camí de ses Basses de Mortitx
Castell d'Alaró
Camí de Binibassí
Camí vell de Caimari a Lluc
Camí de cala Figuera
Camí des Correu
Pujada a la mola de s'Esclop
Les fonts Ufanes
Camí vell de Lluc a Pollença
Camí des Pixarells
Pujada al puig d'en Galileu
Itinerari de ses Sínies
Pujada al puig des Tossals Verds
Volta des General

- Guia de passeig de la finca pública de Menut i Binifaldo.
- Guia de passeig de la finca pública de Cúber.
- Bones pràctiques per a la recollida de bolets al paratge natural de la Serra de Tramuntana.
- Les petjades del passat I. Oficis perduts de la Serra de Tramuntana
- Les petjades del passat II. Oficis perduts de la costa de Tramuntana

Reserves Naturals des Vedrà, Es Vedranell i els Illots de Ponent.

- Fullet de les reserves naturals des Vedrà, es Vedranell i els illots de Ponent

Reserva Natural de S'Albufereta

- Fullet de la reserva natural de s'Albufereta

Monument Natural de Ses Fonts Ufanes

- Fullet Ses Fonts Ufanes Monument Natural
- Fullet On la terra somriu.
- Guia de bolets d'alzinar, monument natural de les fonts Ufanes.

Monument Natural del Torrent de Pareis

- Fullet Torrent de Pareis, Monument Natural

Publicacions del Servei de Gestió Forestal i Protecció del Sòl

- Coneix els boscos de les Balears
- Guia de prevenció d'incendis forestals. Cap foc al bosc
- Feim + bosc. Plantem un arbre. Dia Forestal Mundial
- Normes sobre l'ús del foc. Decret 125/2007
- Prevenim els incendis. Ús dels ramats per a la defensa contra incendis forestals
- Sa Caseta des Bosc
- Restauració del paisatge a zones afectades per incendis forestals
- Plans de conservació de la diversitat forestal balear

- Àrees recreatives de les Illes Balears
- Xarxa local per a la defensa del patrimoni forestal balear
- Accions que ens salven en cas d'incendi forestal. Mesures de prevenció i autoprotecció
- Menut, el viver forestal de les Illes Balears
- Agents de Medi Ambient

Publicacions del Servei de Qualitat Ambiental

- Guia per a la implementació dels compromisos d'Aalborg (2009, és una traducció). Aquesta guia s'ha publicat en el marc del projecte ACTOR (Eines i Recursos dels Compromisos d'Aalborg), cofinançat per la Comissió Europea, Direcció General d'Investigació, Sisè Programa Marc, 2006-2007.

Publicacions

- Manual de xerojardineria per a l'ús eficient de l'aigua al jardí en les Illes Balears. 2011
- Guia bàsica. Bones pràctiques contra el canvi climàtic. Petites accions que valen un món. 2009
- Xarxa d'Hotels Sostenibles de Balears
- Fulletó - Què fa l'hotel per millorar el medi ambient? - I
- Fulletó - Què fa l'hotel per millorar el medi ambient? - II
- Compromís ètic dels tallers d'automoció. ASEMA. ACADEMIA MASTER DE AUTOMOCION. 2006
- Guia de bones pràctiques ambientals per a instal·lacions turístiques. La gestió de l'aigua. 2006
- Guia per a l'elaboració de la declaració mediambiental segons el Reglament (CE) N° 761/2001 (EMAS). Ministeri de Medi Ambient, 2006
- Guia de bones pràctiques ambientals per a instal·lacions turístiques. La gestió dels residus. 2006
- Guia de bones pràctiques ambientals. Sistema de Gestió Ambiental (EMAS) i Etiqueta Ecològica Europea. 2005
- Guia de bones pràctiques ambientals per a instal·lacions turístiques. Gestió de Ports. 2003
- Guia de bones pràctiques ambientals per a instal·lacions turístiques. La gestió del jardí. 2003
- Manual per a la implantació de sistemes de gestió mediambiental a centres turístics. 2002
- Guia de bones pràctiques ambientals. Sistema de gestió ambiental EMAS II. 2002
- Guia de bones pràctiques ambientals per a treballadors de la Conselleria de Medi Ambient. 2002

Publicacions de la Direcció General de Recursos Hídrics. Servei d'Estudis i Planificació.

- Guia per a l'ús eficient de l'aigua a la llar (website) Calculadora
- Guia per a l'ús eficient de l'aigua en usos turístics
- Llibre "Els camins de l'aigua de les Illes Balears"
- Llibre "Illes d'aigua"
- Memòria de l'aigua a Menorca. Documental que tracta sobre les pràctiques tradicionals de gestió de l'aigua a l'illa de Menorca. Creu Roja a les Illes Balears, Lmental Sostenibilitat i Futur, Ministeri de Medi Ambient i Medi Rural i Marí, Conselleria de Medi Ambient del Govern Balear, Consell Insular de Menorca.
- Ses Fonts Ufanes. Actualment es disposa de diversos vídeos relacionats amb Ses Fonts Ufanes.

Calculadores de consum d'aigua:

- Calculadora de consum d'aigua al bany
- Calculadora de consum d'aigua a la cuina
- Calculadora completa de consum d'aigua a la llar
- Calculadora de pèrdues d'aigua

2.1.3. PUBLICACIONS D'ALTRES CONSELLERIES

Conselleria de Transició Energètica, Sectors Productius i Memòria Democràtica.
Direcció General d'Energia i Canvi Climàtic¹⁴.

- El bon ús de l'energia a ca nostra. Mil i una idees per estalviar energia i preservar el medi ambient. 2a edició Revisada 2010.
- El recorregut de l'energia: unitats temàtiques, experiències, visites i simuladors.
- Guia de bones pràctiques Canvia pel Clima
- Bones pràctiques per la lluita contra el canvi climàtic
- Ajuda'ns a protegir la capa d'ozó
- Sugeriments en la lluita contra el canvi climàtic
- Guies d'autoconsum 2022

Serveis de Millora Agrària i Pesquera (SEMILLA)

- Activitats en escoles

2.1.4. CONSELLS INSULARS

MALLORCA

Les principals instal·lacions dedicades a tasques d'educació ambiental i divulgació són el Parc Natural de Sa Dragonera i tot el complex del Parc de Tecnologies Ambiental (CIM/TIRME) a Son Reus (Mallorca). El Consell de Mallorca s'encarrega de la gestió del Parc Natural de Sa Dragonera.

També al Consell de Mallorca hi ha un grup que fa etnografia (patrimoni) i educació ambiental. Es promou el senderisme a Mallorca amb el disseny de diferents rutes (la més representativa és la Ruta de pedra en Sec)¹⁵, preparació de rutes cicloturístiques, l'habilitació i senyalització de camins, i la rehabilitació i condicionament de refugis de muntanya. A més es realitzen altres activitats:

- Convocatòria de beques d'investigació sobre el Parc Natural de Sa Dragonera.
- Premis Medi Ambient de Mallorca. Premis destinats a persones, empreses o entitats que hagin destacat pel seu paper en la conservació del medi natural de l'illa; convocades pel CIM.

NOM / LOCALITZACIÓ	OBJECTIUS	RECURSOS	ACTIVITATS
Parc Natural de Sa Dragonera (Mallorca)	Difondre la importància de la seva conservació per la riquesa biològica (endemismes i espècies protegides) i pels valors paisatgístics i històric-culturals	Equip educadors ambientals. Material de suport. Maleta educativa amb material complementari, en préstec. Centre de Recepció es Lledó, illa de sa Dragonera.	4 itineraris guiats.

Taula 5. Instal·lacions del Consell de Mallorca a Sa Dragonera.

¹⁴ <https://www.caib.es/govern/sac/fitxa.do?codi=4879411&coduo=2390767&lang=ca>

¹⁵ http://www.conselldemallorca.net/?id_section=3198

Altres activitats o itineraris d'Educació Ambiental:

- Actuem per aturar el canvi climàtic
- Can Garra Seca: construccions tradicionals i paisatge rural
- Coneguem el Parc de sa Dragonera
- El celler de Can Sabater
- El malbaratament alimentari: amb el menjar no s'hi juga
- Els gegants del vent: el molí de Son Gornals
- Els mestres d'aixa i les barques de Mallorca
- Els oficis de la Serra: finca pública de Galatzó
- Els oficis de la Serra: finca pública de Son Amer
- La casa de neu de Son Macip
- La contaminació: el plàstic a la Mediterrània
- L'oli i la tafona: finca pública de Galatzó
- L'oli i la tafona: tafona de Can Xoroi
- Navegam amb la Balear
- Què feim amb els residus?
- Raixa: l'aigua i la Serra
- Reciclam l'oli de cuina

Gestió de Residus

D'entre les accions promogudes pel CIM destaca, pel volum de persones, empreses i organitzacions que han participat en les activitats i per la varietat d'objectius plantejats en relació a la gestió de residus, el programa Mallorca Recicla resultat d'un conveni entre el CIM, TIRME i la Fundació Deixalles. Aquesta iniciativa va desaparèixer al 2011. Mallorca Recicla duia a terme activitats d'educació i sensibilització ambiental: al Parc de Tecnologies Ambientals del Consell Insular, a la Fundació Deixalles i a altres instal·lacions.

Parc de Tecnologies Ambientals. Hi ha un Centre d'Informació i Educació Ambiental que explica el sistema de gestió de residus a Mallorca. Visites a les plantes de tractament de residus (TIRME, MAC INSULAR).

Visites a les plantes de tractament de residus de construcció i demolició, voluminosos i pneumàtics (Mac Insular SL)

Visites a la Fundació Deixalles. Es fan visites a les diferents delegacions de la Fundació Deixalles. L'objectiu és conèixer de primera mà una entitat sense ànim de lucre que fa feina amb un doble vessant: el social i l'ambiental. Els dos van connectats sempre i, a partir de la gestió correcta dels residus, s'inicia un projecte d'inserció de persones en risc d'exclusió social.

MENORCA

Des del Consorci de Residus Urbans i Energia de Menorca¹⁶, depenent del Consell Insular de l'illa, s'han dut a terme diferents programes de sensibilització i campanyes d'educació ambiental (Aula Ambiental de Milà):

- Fer Compost és la Pera
- Visita la teva deixalleria
- Taller d'aprofitament alimentari
- Descobrint amb Compostí el Ratolí
- Una segona vida a Milà
- Taller energies renovables
- Fullet "Què va a cada contenidor?"
- Manual de bones pràctiques per a l'hostaleria
- Fullet informatiu deixalleria Alaior
- Fullet informatiu deixalleria Ciutadella

¹⁶ <http://www.cremenorca.org/>

- Fullet informatiu deixalleria des Mercadal
- Fullet informatiu deixalleria des Migjorn Gran
- Fullet informatiu deixalleria de Ferreries
- Fullet informatiu deixalleria de Maó
- Fullet informatiu deixalleria de Sant Lluís
- Tríptic informatiu "La revolució dels residus"
- La primera transició energètica a Menorca. Diagnosi del sistema energètic
- Energia a Menorca
- Energia eòlica
- Energia fotovoltaica
- Catàleg de bones pràctiques per a la prevenció de residus d'envasos
- Gestió dels residus agraris
- Gestió RCD
- El conte del compost
- Feim compost a casa
- Els envasos i el seu reciclatge
- Còctels
- Joc Dòmino del reciclatge
- Unitat didàctica deixalleries
- El joc des Milà
- Quadern 5è - 1r ESO
- Quadern 2n - 4rt ESO
- Quadern 1r - 4rt primària
- Quadern 1r - 2n infantil

L'Institut Menorquí d'Estudis (IME) i l'Observatori Socioambiental de Menorca (OBSAM) són les entitats encarregades a Menorca de dur el pes de les activitats de formació i divulgació de la riquesa ambiental de Menorca, encara que es tracta més del caire científic d'aquesta riquesa.

Col·lecció Recerca

- 2. Agustí Jansà (coordinador), I Jornades sobre rissagues de Ciutadella i altres oscil·lacions de nivell de la mar, de gran amplitud a la mediterrània.
- 4. II Jornades sobre les rissagues de Ciutadella i altres oscil·lacions de nivell de la mar de gran amplitud a la Mediterrània. Pròleg de Damià Gomis.
- 6. Josep M. Camarasa; Josep M. Vidal Hernández, Joan Joaquim Rodríguez Femenias, un naturalista menorquí del segle XIX.
- 7. Jornades sobre la Reserva de la Biosfera de Menorca (1999, 25-27 de març: Maó - Ciutadella)
- 8. Valentín Pérez- Mellado; Núria Riera; Anna Perera, The Biology of lacertid lizards. Evolutionary and ecological perspectives
- 9. Pere Fraga Arguimbau [et al.], Catàleg de la flora vascular de Menorca. Pròleg de Josep A. Rosselló
- 10. Marc Moll Marquès. Les plantes a Menorca. Noms i usos (Primera reimpressió). Pròleg de Josefina Salord Ripoll
- 12. Josep Miquel Vidal; Eulàlia Comas Lamarca, Jornades sobre els 10 anys de la reserva de biosfera de Menorca (2004, 24-27 març: Menorca)
- 14. Pere Fraga Arguimbau, International conference on Mediterranean temporary ponds: proceeding & abstracts
- 15. Pere Fraga; Irene Estaún; Eva Cardona, Basses temporals mediterrànies. Life Basses: gestió i conservació a Menorca. Pròleg de Sharon K. Collinge (Universitat de Colorado)
- 17. Josep M. Vidal Hernández; Eulàlia Comas Lamarca, Jornades sobre els 15 anys de la reserva de biosfera de Menorca (2008: Maó)
- 19. Valentín Pérez-Mellado; Cori Ramon, Islands and evolution
- 20. Islands and plants: Preservation and understanding of flora on Mediterranean Islands

- 21. Joan Rosell i Carme Llompart, El naixement d'una illa, Menorca. Guia de geologia pràctica
- 22. Jornades sobre els 20 anys de la reserva de biosfera de Menorca (2013, 18-22 novembre: Menorca).
- 23. Iván Fernández Rebollar, Sònia Estradé Niubó, Pere Fraga i Arguimbau, Guillem X. Pons Buades, Manual dels hàbitats de Menorca. Hàbitats terrestres.
- 24. Marta Sales Villalonga, Eva Marsinyach Perarnau, Pablo Balaguer Huguet, Un mar de ciència i coneixement. Els seguiments científics del medi marí a Menorca.
- 25. Joana da Silva Mendes; David Carreras Martí (editors), Mirant cap al futur. Jornades sobre els 25 anys de la reserva de biosfera de Menorca (del 22 al 27 d'octubre i 10 de novembre de 2018)

La **Reserva de la Biosfera de Menorca** desenvolupa diversos projectes d'educació ambiental:

- Itineraris didàctics interpretatius. Creació de diversos itineraris educatius interpretatius centrats en la biodiversitat de l'illa i la importància dels boscos a l'amenaça del canvi climàtic.
- Taller "Per què el futur necessita el bosc?" en el marc del Projecte LIFE+BOSCOS.
- Taller "Saps quanta vida hi ha en una bassa temporal?", centrada en aquest ecosistema aquàtic. L'activitat es desenvolupa entorn de la bassa temporal de Santa Eulària, creada en el marc del Projecte LIFE BASSES.
- Unitat didàctica sobre el paisatge "Açò que veim cada dia".
- Unitat didàctica "Sa sínia perd aigua". Per promoure una nova cultura de l'aigua més respectuosa amb el medi ambient i en consonància amb el desenvolupament sostenible.
- Còmic "La Ecopatrulla. Ahorramos energía en Menorca, Reserva de Biosfera", desenvolupat per la Fundació Mapfre.
- Sensibilització en matèria de residus domèstics.

Publicacions

- El bosc de Menorca. Funciones d'ahir, avui i demà (2011).
- Menorca Reserva de la Biosfera. (2010).
- Jornades sobre els 15 anys de la Reserva de Biosfera de Menorca. (2010).
- Manual del producte turístic. Reserva de la Biosfera Menorca. (2011)
- Basses temporals mediterrànies LIFE BASSES: gestió i conservació en Menorca. (2010).
- International Conference on Mediterranean Temporary Ponds. Proceedings & Abstracts (2009).
- Bones pràctiques agràries per la prevenció del risc de nitrats. Projecte GRINMED. (2009).

Col·lecció Quaderns de la Reserva de Biosfera

- Quadern nº 8. Projecte Grinmed. Gestió del risc de nitrats per una agricultura sostenible a Menorca (2008)
- Quadern nº 9. Les Rapinyaires. Una perspectiva des del cel. (2009)
- Quadern nº 10. LIFE BASSES. Gestió i conservació de basses temporals l'illa de Menorca. (2009)
- Quadern nº 11. Sistemes d'indicadors de sostenibilitat (2010)
- Quadern nº 12. Club Producte Turístic. Menorca reserva de la Biosfera (2011)
- Quadern nº 13. El projecte LIFE+ Reneix (2014)
- Quadern nº 14. El projecte LIFE+ Boscos (2015).
- Quadern nº 15. Les espècies invasores a la Reserva de la Biosfera de Menorca (2017).
- Quadern nº 16. Canvi climàtic a Menorca. Efectes sobre la biodiversitat (2018)

- Quadern nº 17. Localitats d'interès geològic a la Reserva de la Biosfera de Menorca (2019).
- Quadern nº18. Jornades sobre els 25 anys de la Reserva de la Biosfera de Menorca (2019).

Tríptics

- Tríptic nº 9. Centre de Documentació de la Reserva de la Biosfera de Menorca (2008)
- Tríptic nº 10. Les espècies invasores a Menorca i les alternatives (2009)
- Tríptic nº 11. Gestió forestal sostenible a Menorca en un context de canvi climàtic (2009)
- Tríptic nº 12. Restauració d'hàbitats d'espècies prioritàries a l'illa de Menorca (2010)
- Tríptic nº 13. Manual de bones pràctiques ambientals (2010)
- Tríptic nº 14. Guia de varietats locals de Menorca Unitats Didàctiques

Unitats Didàctiques

- Açò que veiem cada dia. Quadern didàctic sobre el paisatge. Quadern del professor (2011)
- Açò que veiem cada dia. Quadern didàctic sobre el paisatge. Quadern de l'alumne. (2011)
- Life Basses. Gestió i conservació de les basses temporals a l'illa de Menorca. (2009)
- Sa Sínia perd aigua. Quadern didàctic sobre l'aigua Menorca. Quadern del professor (2009)
- Sa Sínia perd aigua. Quadern didàctic sobre l'aigua en Menorca. Quadern de l'alumne (2009)

EIVISSA

Per part del Consell Insular d'Eivissa les activitats es centren en fomentar el coneixement de la riquesa biològica de les Pitiüses, divulgar els principals problemes ambientals que pateixen les illes i mostrar quin paper poden jugar els habitants en les Pitiüses per a disminuir els impactes humans en el medi ambient.

El Consell Insular d'Eivissa presenta una oferta d'activitats, tallers i visites per a sensibilitzar sobre la prevenció i correcta gestió dels residus. L'oferta d'activitats, dirigida a centres educatius, adults, associacions i altres col·lectius interessats, ofereix actualment 11 activitats, amb col·laboració amb la Xarxa Insular de Deixalleries i l'Aula Ambiental de Ca na Putxa.

- Taller de compostatge
- Aprèn a separar l'orgànica
- Conte de la fada màgica
- Correcolors
- La deixalleria mòbil al teu centre
- Taller de reciclatge
- Taller de paper reciclat
- Visita una Deixalleria
- Visita Ca na Putxa
- Cicle de vida d'una camiseta de cotó
- Economia circular i residu zero

Fins l'any 2011, el Consell Insular d'Eivissa ha realitzat el projecte "Recicla amb seny", consistent en 3 tallers sobre els residus domèstics, la seua reducció i el seu aprofitament, mitjançant la producció de compost.

Centre de Documentació Ambiental d'Eivissa (CDAE)

Per tal de facilitar l'accés de la població a la informació en matèria de medi ambient, el Consell Insular d'Eivissa ha creat el Centre de Documentació Ambiental, que consta d'un fons de llibres i revistes, de CD i de cartells i pòsters.

2.1.5. ALTRES INSTITUCIONS I EMPRESES

Altres institucions realitzen activitats en medi ambient. Com exemple es poden citar els següents:

- Palma Aquarium¹⁷. Aquesta empresa, a més de les activitats d'oci, es dedica també a l'Educació Ambiental. Es presenta com un parc marí compromès amb la conservació dels mars i oceans de tot el món i més concret amb el Mar Balear, involucrant-se així durant aquests anys en múltiples accions mediambientals. El març de 2016 es va constituir oficialment la "Fundació Palma Aquarium per a la Protecció del Medi ambient", una organització sense ànim de lucre promoguda per Palma Aquarium amb l'objectiu d'oferir mitjans personals, materials al servei de la conservació, l'educació i la recerca..
- Fundación Aspro Natura al Dephinarium¹⁸. Es fan activitats d'educació i conservació ambiental, com les Jornades d'albiraments de cetacis.
- Institut Espanyol d'Oceanografia¹⁹. Activitat: Descobreix l'oceanografia amb l'Oceanogràfic
- COFIB. Activitats: Visita al COFIB; Indicis de fauna; Taller ambiental. L'educació ambiental és una línia fonamental en aquesta fundació.
- MARILLES²⁰.
 - AEMET (Agència Estatal de Meteorología).
 - IMEDEA (Institut Mediterrani d'Estudis Avançats)
 - Ajuntament de Palma: Programes ECOBARRIS, Palmaeduca (en col·laboració amb EMAYA, Amics de la Terra, GOB, Fundació Natura Parc, COFIB, Palma Aquarium, Granja Escola Jovent, Son Mesquidassa, Es Burotell), Emaya a l'escola.
 - Ajuntament de Calvià. Projectes, tallers, campanyes d'Educació Ambiental

2.1.6. ASSOCIACIONS

Nombroses associacions sense ànim de lucre desenvolupen la seva activitat en l'àmbit del medi ambient o l'educació ambiental. Les institucions més directament implicades són diverses, com l'SBEA i diferents ONG ambientals de les Balears, entre les quals destaca el GOB (en número de socis i en participació i capacitat de convocatòria ciutadana). Moltes de les activitats que aquestes entitats realitzen reben finançament per part de fundacions bancàries i d'ajudes institucionals.

A continuació s'esmenten algunes de les principals associacions.

NOM	OBJECTIUS	ACTIVITATS
Societat Balear d'Educació Ambiental (SBEA) ²¹	Treballar per la professionalització dels educadors ambientals i impartir formació, entre altres	- Publicació de monografies sobre educació ambiental - Realització de cursos i tallers per a educadors ambientals - Col·laboracions a les al 21 escolars
Servei d'Educació Ambiental del	Oferir activitats d'educació ambiental per a escolars i	- Voluntariat al local del GOB, en entorns naturals, en campanyes concretes i per activitats informatives - Programa educatiu de la Trapa

¹⁷ <https://palmaaquarium.com/>

¹⁸ <https://www.asproparks.com/project/marineland/>

¹⁹ <http://www.ba.ieo.es/>

²⁰ <https://marilles.org/>

²¹ <https://es-es.facebook.com/pages/Societat-Balear-dEducaci%C3%B3-Ambiental-25-anyos/155326827824393>

Grup d'Ornitologia Balear (GOB) ²²	fomentar el voluntariat ambiental entre la població en general	- Voluntariat ambiental d'estiu de 15 dies per a joves - Participació en activitats ambientals dels grups infantil i juvenil del GOB - Producció de recursos didàctics - Campanyes per a la conscienciació de la ciutadania en general sobre el medi ambient de les Balears
Amics de la Terra Mallorca i Eivissa ²³	Sensibilitzar a la ciutadania sobre els principals problemes ambientals de les Illes i fer propostes alternatives	- Educació ambiental dirigida a escolars - Campanyes de sensibilització a la ciutadania sobre energia, residus, aigua, biodiversitat... - Participació en el desenvolupament d'agendes locals 21 - Jornades de voluntariat ambiental - Publicacions
Greenpeace Mallorca ²⁴		- Participació en fires, manifestacions, instal·lacions de taules informatives... Per a la divulgació de campanyes - Activitats d'educació ambiental dirigides a escolars i de voluntariat per a la ciutadania en general
Societat d'Història Natural de les Balears ²⁵		- Edició de publicacions científiques: Bolletí anual i Monografies. - Biblioteca naturalística - Organització de les Jornades de Medi Ambient de les Balears (darreres al 2001, 2004, 2008, 2013, 2018).
GADMA		- Activitats d'educació ambiental de voluntariat per a la ciutadania en general
Fundación Vida Silvestre Mediterránea		- Visites guiades al centre (Campanet), visites escolars, promoció de custòdia del territori, difusió sobre conservació d'espècies protegides: voltor negre, espinós, calàpet.

Taula 6. Principals associacions de difusió en medi ambient.

Amics de la Terra²⁶

Amics de la Terra Mallorca ofereix una sèrie de recursos educatius per treballar l'educació ambiental a les escoles en el programa de Mallorca, incloent diferents propostes sobre temes mediambientals.

Canvi climàtic i energia
Residus/Reducció de Residus
Alimentació/Agricultura

Museu Balear de Ciències Naturals²⁷

Activitats:

- Visita guiada
- MYOTRAGUS
- Les Roques Parlen
- Illes vives, una ullada a la Biodiversitat Balear
- NI ANIMAL, NI VEGETAL: els bolets
- INSECTARIUM
- El Museu a l'Escola: Aigua
- El Museu a l'Escola: els secrets del museu.

Té instal·lacions i exposicions permanents. Activitats:

²² <http://www.gobmenorca.com/> i <http://www.gobmallorca.com/> i <http://www.gengob.org/>

²³ <http://www.amics-terra.org/amics.c.ind.html> i <http://amicsdelaterra.org/indexca.html>

²⁴ <http://www.greenpeace.org/>

²⁵ <http://www.shnb.org/>

²⁶ <https://www.amicsdelaterra.org/es/>

²⁷ <https://www.museucienciesnaturals.org/>

- Illes Vives: un cop d'ull a la biodiversitat balear
- Exposició fotografia Fundación Biodiversidad
- Taurons
- Guillem Colom, natura i ciència
- Fòssils, un esguard al passat
- Història de les Ciències Naturals a les Illes Balears

Fundació Jardí Botànic de Sóller²⁸

Publicacions de difusió:

- Com fer Compost
- Els Pol·linitzadors
- Na Calèndula i en Llentia
- Papers de Botànica
- Sostenibilitat: El Jardí de l'Oca, Bon hàbits per salvar el món.

Activitats:

- Descobreix el món de les plantes amb en Llentia i na Calèndula.
- La utilitat de les plantes.
- Com són les plantes?
- Dels Briòfits a les Angiospermes
- Les comunitats vegetals de les Illes Balears

Té instal·lacions i exposicions permanents. Especialment la col·lecció de Planta Viva. Organitza Tallers. per nins.

2.2. NORMATIVA

El document que resumeix millor el camí que ha pres l'educació ambiental a les illes de mà de les institucions responsables és **l'Estratègia Balear d'Educació Ambiental (EBEA)**, l'edició final de la qual es remunta al maig del 2003²⁹.

El seu objectiu principal és definir un pla coordinat entre els diferents agents implicats (la ciutadania, l'administració pública, el sistema educatiu, la universitat, els mitjans de comunicació i els diferents factors socioeconòmics influents) per tal d'aconseguir incorporar la consciència ambiental individual en el món escolar i entre la ciutadania en general.

Totes les propostes presentades arran de la redacció final de l'EBEA van ser objecte d'un Pla d'Acció a l'any 2004, les actuacions del qual estaven basades en 4 fronts: difusió de l'Estratègia, presentació en diferents àmbits geogràfics i socials, obtenció d'adhesions i compromisos del màxim número de ciutadans i agents implicats i implementació de propostes concretes. El Decret de creació del Fòrum es va modificar al 2007 (**Decret 8/2007**) per dotar d'una major agilitat i representativitat al Fòrum.

2.2.1. SUBVENCIONS

La conselleria de Medi Ambient ha creat dues línies de subvencions: una per realitzar activitats d'educació ambiental a favor de persones i entitats sense ànim de lucre, i una altra per a l'ambientalització³⁰ dels centres educatius (públics i privats) de les Illes Balears.

- **Subvencions per a activitats d'educació ambiental per l'ambientalització de centres educatius de les Illes Balears.** A aquesta convocatòria s'hi poden acollir tots els centres educatius públics que participen en el Programa de centres ecoambientals dins l'àmbit territorial de la CAIB. També hi ha convocatòria per

²⁸ <https://jardibotanicdesoller.org/es/>

²⁹ <http://www.caib.es/sacmicrofront/contenido.do?idsite=187&cont=4665>

³⁰ <http://www.caib.es/sacmicrofront/contenido.do?idsite=187&cont=4666>

centres privats, concertats o no, d'ensenyament reglat tant obligatori com no obligatori que promouen i realitzen les activitats de desenvolupament del Programa de centres ecoambientals.

- **Subvencions a entitats sense ànim de lucre** per a realitzar activitats d'educació ambiental és estimular la implicació i participació de la població de les Illes Balears mitjançant la conscienciació destinada a estimular hàbits i conductes individuals i col·lectives més respectuoses amb el medi ambient. Proposta de resolució del director general de Residus i Educació Ambiental i Resolució del conseller de Medi Ambient i Territori de convocatòria pública per a la presentació de sol·licituds de subvenció per a activitats d'educació ambiental a les Illes Balears a favor d'entitats sense ànim de lucre per a l'exercici de 2020³¹.

2.3. INFORMACIÓ AMBIENTAL

La informació sobre el medi ambient a disposició dels ciutadans es desenvolupa en dos caires diferents:

- Informació generada o recollida per les administracions públiques, amb l'objectiu de realitzar una millor gestió i control sobre el medi ambient o sobre les activitats de l'home que l'afecten.
- Informació recollida per part d'entitats que no són competents en medi ambient i no són administració pública, amb l'objectiu de posar-la a disposició dels ciutadans.

2.3.1. INFORMACIÓ DE LES ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES

En el cas de la informació oficial, la norma bàsica és la Llei 27/2006 que regula **els drets d'accés a la informació**, de participació pública i d'accés a la justícia en matèria de medi ambient. Incorpora les Directives 2003/4/CE i 2003/35/CE. De fet és l'adaptació del **Conveni d'Aarhus**, signat el 1998 en el marc de les Nacions Unides (ratificat a Espanya al 2004 i en vigor el 2005). Aquest Conveni estableix tres pilars fonamentals respecte a les possibilitats dels ciutadans vers a les activitats que es duen a terme sobre el medi ambient:

- Accés a la informació ambiental que es basa en el dret a cercar i obtenir informació mediambiental que està en mans dels poders públics per part dels ciutadans i en l'obligació per part del poder públic de cercar aquesta informació i posar-la a l'abast de la ciutadania.
- Participació de la ciutadania, que es defineix en tres àmbits: autorització de certes activitats, aprovació de plans i programes i l'elaboració de disposicions reglamentàries.
- Dret d'accés a la justícia.

D'aquesta normativa es dedueix que les autoritats públiques han de cercar la informació necessària per desenvolupar les seves funcions, i l'han de posar a l'abast de la ciutadania. Concretament la Llei 27/2006, al seu article 8 demana un informe anual "de conjuntura", un informe complet cada quatre anys, d'àmbit nacional, autonòmic i, en el seu cas, local, que inclogui dades sobre la qualitat del medi ambient i les pressions que pateixi, així com un sumari no tècnic comprensible pel públic³².

Les principals eines que tenen les administracions públiques a les Illes Balears per aquest objectiu són el Punt d'Informació Ambiental i les diverses pàgines *web* dedicades a aquests temes. Així mateix es publiquen nombrosos llibres i informes de caire divulgatiu, però pràcticament tot ja es penja també a les pàgines *web*.

³¹ <https://www.caib.es/eboibfront/ca/2020/11217/636091/proposta-de-resolucio-del-director-general-de-resi>

³² <https://www.caib.es/sites/informesmediambient/ca/introduccio-17689/?campa=yes>

El Govern de les Illes Balears posa al servei dels ciutadans el **Punt d'Informació Ambiental** (PIA)³³, que es va posar en marxa el juliol del 2003 (en compliment de la Directiva 2003/4/CE relativa a l'accés del públic a la informació ambiental). Té com a principal objectiu permetre l'accés a aquest tipus d'informació que genera la mateixa Conselleria de Medi Ambient així com altres institucions. D'aquesta forma, la ciutadania pot accedir i pot realitzar consultes concretes a través d'un telèfon gratuït (900151617), de la pàgina *web*³⁴ (activada durant el gener del 2004) i a través de correu electrònic (pia@dggal.caib.es). El PIA vol ser més que un servei d'atenció telefònica a l'usuari, així entre els seus objectius trobem:

- Ser el punt de referència de la població (ciutadania en general, empreses, administracions, centres educatius, universitats, etc.) en matèria d'informació ambiental.
- Afavorir l'apropament del ciutadà a l'administració autonòmica competent en matèria de medi ambient, fomentant el coneixement per part dels usuaris de l'estructura, funcions i iniciatives desenvolupades per l'administració, així com la informació generada per aquesta entitat.
- Assessorar a l'usuari en la correcta gestió ambiental a través de la divulgació d'informació sobre els recursos tècnics i humans, disponibles per a tal fi.
- Guiar a l'usuari en la cerca d'informació tècnica en el cas de que la informació sol·licitada no es generi o disposi per part de l'administració.

També cal destacar el gran esforç realitzat durant els darrers anys en la millora i extensió de les **pàgines web del Govern de les Illes Balears**³⁵, sobretot a les Conselleries de Medi Ambient³⁶, Agricultura i Pesca³⁷ i la Direcció General d'Energia i Canvi Climàtic³⁸.

A totes les administracions públiques, especialment govern autonòmic i consells, hi ha extensa informació sobre molts aspectes ambientals i de sostenibilitat. Les pàgines *web* més completes són les següents:

- Directiva Marc de l'Aigua³⁹, Portal de l'Aigua⁴⁰, Pla Hidrològic⁴¹
- Aigües subterrànies⁴²
- ABAQUA⁴³
- Canvi Climàtic⁴⁴
- Emissions de gasos d'efecte hivernacle a les Illes Balears⁴⁵
- Servei d'Educació Ambiental⁴⁶
- IBANAT⁴⁷, Servei d'Espais Naturals⁴⁸.
- Xarxa Natura 2000⁴⁹
- Servei de Caça⁵⁰ del Consell de Mallorca.
- Servei de Protecció d'Espècies⁵¹. Cibespecies

³³ https://www.caib.es/sites/puntinformacioambiental/ca/pagina_inicial-57096/

³⁴ <http://www.caib.es/sacmicrofront/home.do?mkey=M1206010955061121436005&lang=ca>

³⁵ <http://www.caib.es>

³⁶ <https://www.caib.es/govern/organigrama/area.do?coduo=2390691&lang=ca>

³⁷ <https://www.caib.es/govern/organigrama/area.do?coduo=138143&lang=ca>

³⁸ <https://www.caib.es/govern/organigrama/area.do?lang=ca&coduo=239076>

³⁹ <http://www.caib.es/sacmicrofront/contenido.do?idsite=259&cont=38050>

⁴⁰ <http://www.caib.es/sacmicrofront/index.do?lang=ca&mkey=M0808011112185729323>

⁴¹ <http://www.caib.es/sacmicrofront/contenido.do?mkey=M0808011112185729323&lang=ca&cont=60951>

⁴² <http://www.caib.es/govern/organigrama/area.do?lang=ca&coduo=935>

⁴³ <http://www.caib.es/govern/organigrama/area.do?coduo=940&lang=ca>

⁴⁴ <https://www.caib.es/sites/canviclimatic2/ca/inici-7137/?campa=yes>

⁴⁵ <http://www.caib.es/sacmicrofront/contenido.do?idsite=297&lang=CA&cont=7126>

⁴⁶ <https://www.caib.es/sites/serveideducacioambiental/ca/portada-4785/>

⁴⁷ <http://www.caib.es/govern/organigrama/area.do?coduo=1224&lang=ca>

⁴⁸ <http://www.caib.es/govern/organigrama/area.do?coduo=1535722&lang=ca>.

<http://www.caib.es/govern/organigrama/area.do?coduo=1535726&lang=ca>

<https://es.balearsnatura.com/>

⁴⁹ <http://xarxanatura.es/>

⁵⁰ <https://web.consellidemallorca.cat/es/caza>

- Servei de Sanitat Forestal⁵²
- Servei de Gestió Forestal i Protecció del Sòl⁵³
- Sistemes de Gestió Ambiental i Etiquetes Ecològiques. ECOTUR⁵⁴ Qualitat Ambiental⁵⁵
- Agendes Locals 21⁵⁶
- Residus⁵⁷
- Secció d'Atmosfera⁵⁸
- Estadístiques energètiques⁵⁹
- Agricultura Ecològica⁶⁰
- Reserves Marines⁶¹
- Institut d'Estadística de les Illes Balears (IBESTAT)⁶²
- IDEIB⁶³. Infraestructura de dades espacials de les Illes Balears.

També hi ha pàgines d'informació extensa per part dels consells insulars:

- Consell de Mallorca: Residus i Reciclatge⁶⁴, Caça⁶⁵
- Consell Insular de Menorca: Residus⁶⁶, Reserva de la Biosfera⁶⁷, OBSAM⁶⁸, Caça⁶⁹
- Consell Insular d'Eivissa⁷⁰: Residus d'Eivissa
- Consell Insular de Formentera⁷¹

La Direcció General d'Economia i Estadística edita trimestralment la **Conjuntura Econòmica de les Illes Balears**, amb dades ambientals i ocasionals capítols monogràfics sobre temes ambientals.

Finalment cal esmentar fonts d'informació de caire estatal o internacional, que aporten dades estandarditzades per totes les comunitats autònomes o països, i així es permet una comparació, a més d'una dada en l'àmbit estatal, que serveix de referència.

El Ministeri de Medi Ambient publica *El Perfil Ambiental de España* que és un informe sobre l'estat del medi ambient basat en indicadors. Hi ha dades de sectors econòmics però no és un informe de sostenibilitat⁷². A partir de 2005 s'ha creat el Banc Públic d'Indicadors Ambientals, accessible al públic. El Perfil es realitza en el marc de la xarxa **EIONET-España**, lligam entre les comunitats autònomes, el Ministeri de Medi Ambient i l'Agència Europea de Medi Ambient. A partir del 2007 al Perfil s'incorpora una fitxa per cada comunitat autònoma

⁵¹ <http://www.caib.es/sacmicrofront/index.do?mkey=M08092209023624284631>

⁵² <http://www.caib.es/sacmicrofront/home.do?mkey=M149&lang=ca>

⁵³ <http://www.caib.es/govern/organigrama/area.do?coduo=2584&lang=ca>

⁵⁴ <http://www.caib.es/sacmicrofront/index.do?mkey=M234>

⁵⁵ <https://www.caib.es/govern/organigrama/area.do?lang=ca&coduo=3185>

⁵⁶ <http://al21.caib.es/sacmicrofront/home.do?idsite=96&lang=CA>

⁵⁷ <http://www.caib.es/govern/organigrama/area.do?coduo=919&lang=ca>

⁵⁸ <http://atmosfera.caib.es>

⁵⁹ <http://www.caib.es/sacmicrofront/index.do?mkey=M0807081137367224693>

⁶⁰ <http://www.cbpa.org/>

⁶¹ <http://www.caib.es/sacmicrofront/index.do?idsite=69>

⁶² <https://ibestat.caib.es/ibestat/inici>

⁶³ <https://ideib.caib.es/visor/#>

⁶⁴ <https://web.conselldemallorca.cat/gestio-de-residus>

⁶⁵ <https://web.conselldemallorca.cat/es/caza>

⁶⁶ <http://www.cremenorca.org/>

⁶⁷ <http://www.biosferamenorca.org/>

⁶⁸ <http://www.obsam.cat/>, <http://www.ime.cat/>

⁶⁹ <https://www.cime.es/OrgansGovern/Servei.aspx?ID=10089>

⁷⁰ <https://www.conselldeivissa.es/es/departamentos/presidencia-y-gestion-ambiental/gestion-ambiental/planificacion-residuos>

⁷¹ https://www.consellinsulardeformentera.cat/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=107&Itemid=527&lang=es

⁷² https://www.miteco.gob.es/es/ministerio/servicios/informacion/indicadores-ambientales/Perfil_ambiental_2020.aspx.

amb una sèrie de dades bàsiques territorials i administratives, socials i econòmiques, ambientals, així com un apartat d'aspectes d'interès de la pròpia comunitat autònoma.

L'INE (**Institut Nacional d'Estadística**) aporta nombroses dades de caire ambiental⁷³ recopilades en gran part a partir d'enquestes.

De la mateixa manera, a l'àmbit europeu, l'**Eurostat** realitza informes estadístics, amb algunes dades ambientals⁷⁴.

2.3.2. INFORMACIÓ D'ALTRES ENTITATS

En aquest apartat es presenten la majoria d'estudis de l'estat del medi ambient realitzats sobre les Illes Balears per part d'entitats que no són administració pública. En alguns casos poden dependre en gran mesura d'ella com el Consell Econòmic i Social, però es caracteritzen per presentar **un caràcter independent**. Aquestes publicacions, cada una en el seu estil, ofereixen en molts dels seus volums, un bon repàs a la situació del medi ambient i la sostenibilitat a les nostres illes. Cal lamentar que en els darrers anys, i degut segons pareix a causes pressupostàries, algunes d'aquestes iniciatives han desaparegut.

També cal dir que les dades mostrades o analitzades en aquests estudis són quasi sempre les mateixes dades ofertes per les administracions públiques. Sovint s'afegeixen punts de vista nous, tractaments de dades diferents o interpretacions de la informació existent. Més rarament s'aporta informació que no està en mans de les administracions públiques.

L'informe pioner en aquest tema és "L'estat del medi ambient a les Balears. 1993" realitzat per la **Societat d'Història Natural de les Balears** i publicat pel setmanari *Brisas* en quatre entregues a partir de juny de 1994⁷⁵. La Societat d'Història Natural de les Balears ha continuat aquesta tasca de forma més o menys seguida amb informes durant els anys 1996, 1997, 1998-1999, 2000-2001⁷⁶ i 2002-2003 amb el patrocini de l'Obra Social i Cultural de "Sa Nostra" Caixa de Balears. Tots aquests informes es varen publicar, llevat del darrer (2002-2003) que s'ha editat només en format digital a la pàgina *web* de la Fundació Sa Nostra.

L'estudi que va establir les principals dades i indicadors en temes de sostenibilitat, especialment lligats al turisme, va ser realitzat pel CITTIB l'any 2002⁷⁷ i titulat **El tercer boom. Indicadors de sostenibilitat del turisme de les Illes Balears 1989-1999**, seguit de la seva actualització⁷⁸. Es tracta de l'anàlisi de dades més profunda, basada en indicadors, que s'ha realitzat fins ara i inclou una estimació de la petjada ecològica del consum energètic.

Cal destacar l'esforç realitzat per dues institucions, una privada i l'altra pública, d'incorporar informació ambiental en els seus informes anuals:

⁷³ <https://www.ine.es/index.htm>

⁷⁴ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/home>

⁷⁵ Societat d'Història Natural de les Balears, 1994. "Estat del Medi Ambient 1993". Setmanari "Brisas" de Palma de Mallorca (19, 26 de juny i 3, 10 de juliol de 1994).

⁷⁶ Societat d'Història Natural de les Balears, 1997. "Estat del medi ambient Illes Balears 1996". Obra Social i Cultural de "Sa Nostra" Caixa de Balears. Col·lecció Papers de Medi Ambient nº2. 86pp.

Societat d'Història Natural de les Balears, 1999. "Estat del medi ambient Illes Balears 1997". Obra Social i Cultural de "Sa Nostra" Caixa de Balears. Col·lecció Papers de Medi Ambient nº9. 107pp.

Societat d'Història Natural de les Balears, 2001. "Estat del medi ambient Illes Balears 1998-1999". Obra Social i Cultural de "Sa Nostra" Caixa de Balears. Col·lecció Papers de Medi Ambient nº14. 96pp.

Societat d'Història Natural de les Balears, 2004. "Estat del medi ambient Illes Balears 2000-2001". Fundació "Sa Nostra" Caixa de Balears. Col·lecció Papers de Medi Ambient nº15. 90pp.

Estat del Medi Ambient Illes Balears 2002-2003. Col·lecció Papers de Natura. Palma de Mallorca.

⁷⁷ Blázquez, M.; Murray, I. i J.M.Garau, 2002. El tercer boom. Indicadors de sostenibilitat del turisme de les Illes Balears 1989-1999. Centre d'Investigacions Tecnològiques i Turístiques de les Illes Balears (CITTIB), Conselleria de Turisme del Govern de les Illes Balears. Leonard Muntaner Editor S.L. 427pp.

⁷⁸ Andreu, N.; Blázquez, M.; López, S.; Mas, L.; Mateu, J.; Morell, F.; Murray, I. i G.Truyols. 2003. La mesura de la sostenibilitat del turisme a les Illes Balears. Centre d'Investigacions Tecnològiques i Turístiques de les Illes Balears (CITTIB), Conselleria de Turisme del Govern de les Illes Balears. 95pp.

- El **Consell Econòmic i Social de les Illes Balears (CES)**⁷⁹ incorpora al seu informe anual (Memòria del CES sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears⁸⁰) un capítol de medi ambient. El primer va ser al 2001. Per raons pressupostàries, el darrer informe en aquesta sèrie es va realitzar el 2011. Amb una nova etapa del CES, ja s'han elaborat informes pels anys 2017 i 2019.
- El **Centre de Recerca Econòmica (CRE)**⁸¹, centre d'estudi mixt entre "Sa Nostra" Caixa de Balears i la Universitat de les Illes Balears, presentava un capítol extens i sistemàtic de medi ambient en el seu Informe econòmic i social de les Illes Balears des del 2001. Al 2008 Així mateix editava uns informes de conjuntura quadrimestrals que també incorporen dades ambientals. Actualment ja no es publica.
- A l'illa de Menorca destaca l'OBSAM⁸² (**Observatori Socioambiental de Menorca**), que realitza un magnífic seguiment de dades i informacions sobre medi ambient i sostenibilitat a l'illa.

En l'àmbit europeu cal citar els informes i actualitzacions anuals de l'**Agència Europea de Medi Ambient (AEMA)**⁸³. Aquesta entitat realitza informes sectorials per la comissió, informes globals paneuropeus i informes del països de la Unió Europea titulats Medi Ambient en Europa. Aquests informes es realitzen cada certs anys. A més, s'editen actualitzacions anuals amb el títol de Senyals Ambientals, així com nombrosos informes i estudis de temes o sectors concrets.

3. INVESTIGACIÓ EN MEDI AMBIENT

En primer lloc cal diferenciar entre les entitats promotores de la investigació, es a dir que la financen, i aquelles entitats que realitzen els estudis o activitats d'investigació. Hi ha entitats que realitzen ambdues tasques, rebent ajudes de les administracions públiques i convocant beques, per exemple. Així mateix, hi ha entitats investigadores que disposen de recursos propis per realitzar les seves pròpies investigacions, ja que depenen directament dels pressupostos de l'estat.

Per altra banda, les activitats d'investigació varien des de la realització d'estudis, edició de publicacions científiques, organització de jornades, manteniment de col·leccions científiques, etc. En aquest apartat s'esmenten les principals entitats implicades.

3.1. ENTITATS FINANÇADORES

En relació al camp de la investigació i al desenvolupament científic i tecnològic destaca la posada en marxa del **Primer Pla Recerca i Desenvolupament (R+D)** del Govern de les Illes Balears (2001-2004), l'objectiu principal del qual era reforçar el sistema d'innovació de les Illes Balears. Els pressuposts es destinaren a diferents institucions de la Comunitat relacionades amb la investigació científica, entre les quals n'hi havia algunes relacionades amb el medi ambient com pot ser l'Institut Oceanogràfic de les Balears, la Universitat de les Illes Balears (UIB) o l'Institut Mediterrani d'Estudis Avançats (IMEDEA) dependent del CSIC (Consell Superior d'Investigacions Científiques) i de la UIB.

Posteriorment es va presentar el **II Pla de Ciència, Tecnologia i Innovació de les Illes Balears** (2005-2008), les finalitats principals del qual foren:

1. Reforçar les capacitats del sistema d'innovació de les illes.

⁷⁹ https://www.caib.es/sites/ces/ca/portada_dg/?campa=yes

⁸⁰ <http://ces.caib.es/sacmicrofront/contenido.do?idsite=16&cont=575>

⁸¹ www.cre.sanostra.es (desaparegut),

⁸² <http://www.obsam.cat/>

⁸³ <http://www.eea.europa.eu/es>

2. Fomentar la investigació, en especial en les àrees que tenen interès estratègic per a la Comunitat, entre les que s'inclou el medi ambient (gestió sostenible mediambiental, estudi de la biosfera, biodiversitat, energia, residus, aigua, transport intel·ligent, atmosfera i canvi global, investigació sobre el litoral i el medi marí).
3. Promoció de la innovació a les empreses de la Comunitat.
4. Enfortir el capital social.
5. Divulgar la cultura científica i fomentar l'internés social per la ciència.

El Pla va marcar tres àrees temàtiques estratègiques i prioritàries

- Turisme, medi ambient i ciències de la salut;
- Tres eixos instrumentals: en primer lloc, el foment de la recerca i el desenvolupament tecnològic; en segon lloc, la promoció de la innovació i la transferència de tecnologia al sector empresarial i la promoció d'empreses de base tecnològica;
- Finalment, l'articulació d'instruments per difondre la cultura científica.

El **tercer Pla de Ciència, Tecnologia i Innovació de les Illes Balears (2009-2012)**. El turisme és el referent principal del Pla. No obstant això, també es pretén fomentar la recerca científica i d'excel·lència i la generació de nou coneixement, així com l'aparició de noves empreses basades en el coneixement d'alt valor afegit.

En el Pla es varen plantejar els objectius següents:

- Guanyar competitivitat en àmbits socioeconòmics localment i internacionalment estratègics.
- Millorar la productivitat de la recerca d'excel·lència i competitiva per generar coneixement que pogués revertir en innovacions que responguessin a la demanda social.
- Incrementar el nombre d'agents del sistema de ciència i innovació de les Illes Balears, així com la seva capacitat, el seu compromís i la seva confiança. Transferir coneixement al sector productiu.
- Obtenir visibilitat local i global dels esforços i els resultats assolits en matèria de ciència i innovació, per prestigiar la comunitat balear i difondre'n la cultura científica i innovadora.

El Pla s'articulava en cinc eixos programàtics:

- Eix de gestió del talent. Incrementar el nombre de persones dedicades a la recerca i incorporar personal investigador d'excel·lència. Atreure empresaris i tècnics amb talent.
- Eix de recerca. Enfortir els recursos científics i tecnològics, les institucions, els grups, les infraestructures i els equipaments.
- Eix de transferència de coneixement. Augmentar l'eficàcia en la transferència del coneixement millorant la interrelació entre els agents i potenciar la interfície de transferència de tecnologia al teixit productiu.
- Eix d'innovació. Introduir la innovació com una tasca, més integrada a la resta d'activitats de l'empresa.
- Eix de capital social i governança. Revisar l'arquitectura institucional del sistema d'innovació i la mateixa llei de la ciència de les Illes Balears, i també fomentar la cultura científica i l'interès social per la ciència, la tecnologia i la innovació.

Pla de Ciència, Tecnologia i Innovació 2013-2017. Objectius:

- Promoure la generació de coneixement en les àrees estratègiques d'interès per a les Illes Balears.

- Continuar la tasca de consolidació de la base científicotecnològica per augmentar el nombre de persones dedicades a activitats d'R+D+I, la consolidació dels grups i l'impuls de la internacionalització, especialment en el sector empresarial.
- Fomentar el creixement intel·ligent del sector productiu basat en el coneixement i la competitivitat internacional.

El Pla de Ciència, Tecnologia i Innovació (CTI) de les Illes Balears 2018 – 2022 vigent actualment. Objectius:

- Salut, canvi demogràfic i benestar;
- Bioeconomia i economia circular: activitat agrària i pesquera productiva, sostenible i de qualitat; sostenibilitat dels recursos naturals;
- Energia sostenible, eficient i neta;
- Transport intel·ligent, sostenible i integrat;
- Accions pel canvi global: eficiència en la utilització de recursos i matèries primeres;
- Societat canviant, innovadora i segura; i
- Economia i societat i cultura digital.

Durant aquest període s'ha aconseguit posar en marxa **l'Estació de Recerca Jaume Ferrer Hernández**, situada a la bateria de la punta de Fora, a la península de la Mola (Maó, Menorca). Gràcies a un conveni amb el Centre Oceanogràfic de les Balears (COB IEO) funciona tot l'any amb la presència d'investigadors propis.

El desembre de 2009 es va signar un conveni de col·laboració amb el Ministeri d'Educació i Ciència per dissenyar, construir, equipar i explotar el **Sistema d'Observació Costaner de les Illes Balears** (SOCIB). El centre forma part de les infraestructures científicotecnològiques singulars del país (ICTS) i és l'única instal·lació d'aquestes característiques a la nostra comunitat autònoma.

Aquestes són les principals accions de promoció de la investigació convocades per diverses institucions a nivell estatal i autonòmic:

Accions especials de R+D del Govern de les Illes Balears (Direcció General de Recerca, Desenvolupament Tecnològic i Innovació)⁸⁴. Per a diverses activitats (2017-2019) relacionades amb:

- a) Actuacions de preparació de propostes per a la participació d'equips de recerca en projectes internacionals, en especial en el programa «Horitzó 2020».
- b) Accions concretes de política científicotecnològica que presentin una urgència o un interès especials o que ajudin a complementar i consolidar projectes competitius de recerca.
- c) Actuacions de col·laboració entre grups de recerca de caràcter científicotècnic (xarxes, grups interdisciplinaris, agendes, etc.).
- d) Activitats de difusió i explotació dels resultats de l'R+D+I,
- e) Actuacions de reforçament de les necessitats en equips tecnològics i infraestructura destinats a la recerca

Beques predoctorals del Govern de les Illes Balears. Es convoquen ajuts per formar personal investigador, l'objectiu dels quals és formar en recerca científica i tècnica titulats superiors universitaris que vulguin fer una tesi doctoral en centres o unitats de recerca i desenvolupament tecnològic sense finalitat de lucre ubicats a les Illes Balears.

⁸⁴ Ordre de la consellera d'Innovació, Interior i Justícia de 26 de gener de 2010, per la qual s'estableixen les bases reguladores per concedir subvencions en matèria de recerca, desenvolupament tecnològic i innovació

Projectes d'I+D (investigació i desenvolupament) del Pla Nacional del Ministeri d'Educació i Ciència. Ajudes financeres per a la realització de projectes d'investigació en el marc de programes nacionals següents: (...) ciències i tecnologies mediambientals.

Beques d'introducció a la investigació en matèria d'agricultura i pesca del Fons de Garantia Agrària i Pesquera de les Illes Balears (FOGAIBA⁸⁵). Beques d'introducció a la investigació en matèria d'agricultura i pesca en l'àmbit de les Illes Balears.

L'Estació de Recerca de **Can Marroig**, situada a una part de la finca de Can Marroig (Formentera), ha estat equipada i preparada perquè s'hi iniciï l'activitat científica.

Altres ajudes del Govern de les Illes Balears:

- Ajuts per a la formació de personal investigador del Govern de les Illes Balears (FPI-CAIB).
- Borses de viatge per a estades breus en centres d'investigació fora de les Illes Balears.
- Ajuts a la mobilitat investigadora per fer estades breus a centres d'R+D de fora de les Illes Balears 2019-2021.
- Ajuts per a la contractació de personal tècnic de suport a la recerca.
- Ajuts per incorporar personal investigador al sistema de ciència de les Illes Balears (contractes postdoctorals CAIB).
- Ajuts per a la incorporació d'investigadors als centres de recerca de les Illes Balears (Fogaiba).
- Ajuts per incorporar personal investigador al sistema de ciència de les Illes Balears (contractes postdoctorals CAIB 2021)
- Ajudes de formació de professorat universitari (FPU-CAIB)

3.2. ENTITATS D'INVESTIGACIÓ

3.2.1. ORGANISMES OFICIALS

Les institucions oficials més directament implicades en recerca científica són les següents:

Institut Oceanogràfic Espanyol a Balears (IEO), l'objectiu del qual és dur a terme estudis científics sobre el medi marí, considerant les necessitats del sector pesquer de les Balears⁸⁶. Les línies d'investigació actuals són les següents:

- Estudi del medi pelàgic i la dinàmica de les principals poblacions marines sotmeses a explotació en el Mediterrani occidental.
- Estudi del medi pelàgic del Mar Balear i dels seus mecanismes de producció.
- Efectes biològics, ecològics i pesquers de les àrees marines protegides.
- Impactes ecològics de les pesqueries artesanals.
- Biologia i ecologia de grans decàpodes.
- Impactes antròpics i del canvi global sobre els ecosistemes litorals

S'hi ha desenvolupat metodologies de:

- Estudi de creixement de peixos
- Dinàmica de poblacions marines explotades
- Avaluació de biomasses pelàgiques per mitjans acústics i demersals per medi de pesques experimentals

⁸⁵ <http://www.caib.es/govern/organigrama/area.do?lang=ca&coduo=3229>

⁸⁶ <http://www.ba.ieo.es/>

- Caracterització de masses d'aigua
- Estudi de l'estructura de les poblacions zooplanctòniques

L'Estació d'Investigació Jaume Ferrer, dependent de l'Institut Espanyol d'Oceanografia, s'ha instal·lat a l'illa de Menorca, amb l'objectiu de realitzar recerca aplicada enfocada principalment al medi marí.

Institut Mediterrani d'Estudis Avançats (IMEDEA). Institut d'investigació mixt entre la UIB i el CSIC⁸⁷. Consta de tres departaments d'investigació lligats al medi ambient, les línies bàsiques dels quals són:

El Departament de Biodiversitat i Conservació desenvolupa activitats d'investigació d'ecologia, evolució i sistemàtica en ambients insulars, incidint en els problemes de la biodiversitat i la conservació de les Illes Balears.

El Departament d'Ecologia Marina desenvolupa la investigació d'estructura, dinàmica i funció dels sistemes marins. L'objectiu és contribuir a l'ús sostenible dels sistemes marins, proporcionar coneixements científics d'alta qualitat sobre la seva estructura, funcionament i resposta a les pressions antròpiques i naturals.

El Departament de Oceanografia i Canvi Global, Oceanografia Operacional i Sostenibilitat desenvolupa les seves activitats en la física i tecnologia de la recerca de sistema d'oceà costaner: observació, predicció i interaccions. L'objectiu és estudiar els mecanismes físics que puguin explicar la dinàmica del sistema oceà costaner i les seves interaccions amb la costa i l'oceà obert en un context de canvi global.

Universitat de les Illes Balears (UIB). La UIB és la institució pública de les Balears centrada en la docència i en la recerca científica i cultural. Cal esmentar els següents departaments o activitats:

- Centre d'estudis de postgrau i programes de doctorat relacionats amb el medi ambient i altres aspectes de la societat balear com el turisme i el desenvolupament econòmic.
- Oficina de suport a la recerca: programes per a facilitar la mobilitat dels estudiants entre universitats, convocatòries de projectes, beques, ajudes i programes ambientals.
- Beques d'investigació:
- Divulgació de les activitats i ofertes a la UIB: Punt d'Informació Universitària i Direcció General de la Universitat del Govern Balear
- Departaments implicats en diferents aspectes del medi ambient com biodiversitat, espais naturals, ordenació del territori, gestió de recursos naturals..., d'entre els que destaquen el departament de biologia i el departament de ciències de la terra i, dins aquest darrer, el servei de sistemes d'informació geogràfica⁸⁸.

Línies d'investigació relatives al medi ambient⁸⁹:

- Biodiversitat, Sistemàtica i Evolució (Bio6Evo)
- Biologia de les plantes en condicions mediterrànies
- Ciències de la Terra
- Climatologia, hidrologia, riscos naturals i territori (CLIMARIS)
- Ecologia interdisciplinària (EI)
- Ecologia Marina i Sistemàtica (MarES)
- Hidrologia i ecogeomorfologia en ambients mediterranis (MEDhyCON)

⁸⁷ <http://www.imedeaiuib.es/>

⁸⁸ <http://www.uib.es/secc6/lsig/index.html>

⁸⁹ <https://www.uib.es/es/recerca/estructures/grups/>

- Investigació del Canvi Global (ICG)
- Meteorologia
- Nivell del mar i Clima
- Interaccions Fisicobiològiques en l'Oceà (InFiBiO)
- Competitivitat, medi ambient i turisme (COMET)
- Anàlisis econòmic dels impactes del turisme (AEIT)

INM – Centre Meteorològic Zonal de les Illes Balears de l'Institut Nacional de Meteorologia. Institució la tasca principal de la qual és generar informació meteorològica i climàtica a nivell estatal i específica de les Illes Balears. Actualment desenvolupa projectes relacionats amb els caps de fibló (MEDEX) i amb les rissagues⁹⁰.

Institut Geològic i Miner d'Espanya (IGME), centre a les Illes Balears. Investigacions sobre hidrogeologia, recursos minerals, riscos geològics, sistemes d'informació geocientífica, etc. A les Illes Balears, estudis centrats en els riscos associats a esllavissaments i participació en projectes a nivell estatal, com l'elaboració del Mapa geològic a diferents escales⁹¹.

Institut Menorquí d'Estudis (IME)⁹². És un organisme autònom del Consell Insular de Menorca destinat a la recerca i a la difusió de la cultura i la riquesa de Menorca. Entre d'altres coses es dedica a:

- Concessió de beques i ajuts a la investigació per a la secció de ciències naturals.
- Organització de trobades científiques, cursos i jornades.
- Publicacions pròpies i en coedició.

OBSAM (Observatori de Sostenibilitat de Menorca)⁹³. És un projecte desenvolupat per l'IME, el funcionament del qual es basa en la recopilació i l'anàlisi de la informació de l'Illa, amb l'objectiu de potenciar un desenvolupament sostenible. Entre d'altres coses es dedica a:

- Manteniment de reunions amb la comissió científica de la Reserva de la Biosfera.
- Col·laboració amb diferents òrgans tècnics.
- Manteniment i actualització de bases de dades (indicadors, seguiment del medi natural, sistema d'anàlisi territorial, etc.).
- Pràctiques d'estiu per al foment de la investigació i la formació.
- Publicacions i participacions en congressos.
- Beques d'investigació.
- Formació.

ASSOCIACIONS

Jardí Botànic de Sóller⁹⁴. L'objectiu principal és el de la conservació dels recursos vegetals de les Illes Balears. Col·labora amb altres organitzacions d'illes del Mediterrani per la conservació de la flora amenaçada. Les activitats que s'hi desenvolupen són:

- Conservació centrada en les espècies endèmiques, rares o en perill de desaparèixer a les Balears. Disposa de banc de llavors, banc de germoplasma i d'herbari.
- Investigació sobre espècies amenaçades.
- Educació ambiental.
- Projectes de restauració i creació de jardins.
- Publicacions divulgatives i científiques.

⁹⁰ <http://www.aemet.es/es/portada>

⁹¹ <http://www.igme.es/>

⁹² <http://www.ime.cat/>

⁹³ <http://www.obsam.cat/>

⁹⁴ <https://jardibotanicdesoller.org/es/>

- Manteniment de biblioteca naturalística i colleccions científiques.

Museu Balear de Ciències Naturals⁹⁵. Activitats principals:

- Manteniment de biblioteca naturalística i colleccions científiques
- Micropaleontologia
- Educació ambiental
- Crustacis isòpodes terrestres de les Balears i de la Península Ibèrica
- Crustacis decàpodes al mar Balear
- Coleòpters crisomèlids a les Balears
- Flora micològica de les Balears (Secció micològica del museu)
- Estudi dels peixos fòssils de les Balears
- Fauna cavernícola terrestre de les Balears
- Exploració espeleològica de les cavitats càrstiques
- Estudis sobre el carst
- Classificació de Quilòpodes de les Balears i de la Península Ibèrica
- El Museu Balear de Ciències Naturals de Sóller obre una nova àrea dedicada a la Biodiversitat de les Balears amb l'exposició permanent "Illes Vives". "Illes Vives" és un espai per a reflexionar sobre la biodiversitat balear, els perills que l'amenacen i la necessitat de la seva conservació.

Societat d'Història Natural de les Balears (SHNB)⁹⁶. Té com a principals objectius la promoció dels coneixements naturalístics de les Illes, la participació en els moviments conservacionistes de les Balears i la promoció de la creació d'un Museu de la Naturalesa de les Illes Balears. Entre d'altres activitats fa les següents:

- Publicació del Bolletí anual de la SHNB, així com monografies.
- Organització de cicles de conferències, d'excursions i de cursos.
- Manteniment de biblioteca naturalística i colleccions científiques.
- Organització de les Jornades del Medi Ambient de les Balears. Ja s'han fet VII Jornades de Medi Ambient de les Balears (2018), cinc d'elles organitzades per la SHNB. En aquestes jornades es presenta una visió extensa de les investigacions en natura i medi ambient a les Illes Balears. Les conferències i comunicacions es publiquen⁹⁷. Diverses Conselleries del Govern i dels consells insulars i la Fundació "Sa Nostra" són patrocinadors habituals. Darrerament les Jornades tenen lloc a Mallorca, Menorca i Eivissa.

GOB (Grup d'Ornitologia Balear). Aquesta entitat ecologista du a terme investigació en el camp de l'ornitologia⁹⁸ i publica l'Anuari Ornitològic de les Balears.

The Albufera Initiative for Biodiversity (TAIB⁹⁹). Suport per investigadors i voluntaris que vulguin investigar al Parc Natural de S'Albufera de Mallorca.

⁹⁵ <http://www.museucienciesnaturals.org/>

⁹⁶ <http://shnb.org/index.html>

⁹⁷ http://shnb.org/SHN_jornadesMA.html

Pons,G.X.(ed.), 2018.VII Jornades de Medi Ambient de les Illes Balears. Ponències i Resums. Soc. Hist. Nat. Balears. Palma de Mallorca

Pons, G.X., Ginard, A., i Vicens, D. (edit). 2013. VI Jornades de Medi Ambient de les Illes Balears. Ponències i Resums. Soc. Hist. Nat. Balears. 480 pàg. Palma de Mallorca Pons,G.X.(edit.), 2008. V Jornades de Medi Ambient de les Illes Balears. Ponències i Resums. Soc.Hist.Nat.Balears. 472pàg. Palma de Mallorca.

Pons,G.X.(edit.), 2004. IV Jornades de Medi Ambient de les Illes Balears. Ponències i Resums. Soc.Hist.Nat.Balears. 345 pàg. Palma de Mallorca.

Pons,G.X.(edit.), 2001. III Jornades de Medi Ambient de les Illes Balears. Ponències i Resums. Soc.Hist.Nat.Balears. 314 pàg. Palma de Mallorca.

Societat d'Història Natural de les Balears i Universitat de les Illes Balears, 1990. II Jornades del Medi Ambient de les Balears.238pp.

⁹⁸ <http://www.gobmallorca.com/>

⁹⁹ <https://www.taib.info/>